

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012-2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavel Chára

**Vliv volnočasových aktivit na boarding school při realizaci
minimálního preventivního programu**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Petelíková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2012-2015

BACHELOR THESIS

Pavel Chára

**Influence of Free Time Activities at Boarding School while
Implementing the Minimum Preventive Programme**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Lenka Petelíková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 31. 1. 2015

Pavel Chára

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce, PhDr. Lence Petelíkové za poskytnuté konzultace i podnětné návrhy ke zpracování. Rovněž bych rád poděkoval svým kolegům, kteří mi poskytli cenné informace, jež jsem využil zvláště v teoretické části své bakalářské práce. Zároveň bych chtěl poděkovat pedagogicko-psychologickému oddělení na naší škole za nahlédnutí do již realizovaných výzkumů, bez nichž by má práce postrádala hlubší kontext.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vlivem volnočasových aktivit na boarding school při realizaci minimálního preventivního programu. Teoretická část se zabývá především objasněním pojmu boarding school, obsahem volnočasových aktivit a jejich výchovným vlivem, aktivitami jako jsou dobrovolnické aktivity, DofE, CAS a další. Značný prostor je věnován obsahu minimálního preventivního programu. V praktické části byl realizován výzkum na základě dotazníkového šetření, jehož cílem bylo zjistit, zda a jaký vliv mají volnočasové aktivity na žáky a současně zda a jak trávení volného času ovlivňuje přístup k negativním společenským jevům.

Klíčová slova

Boarding school, CAS, dobrovolnictví, DofE, dotazníkové šetření, International Baccalaureate, minimální preventivní program, pedagogicko-psychologická poradna, volnočasové aktivity.

Annotation

The Bachelor Thesis deals with the influence of free time activities at boarding school while implementing the minimum preventive programme. The theoretical part especially deals with clarification of the word boarding school, with the content of free time activities and their educational influence, with activities such as volunteering, DofE, CAS and others. Considerable part of the theory is dedicated to the minimum preventive programme. In the practical part the results of the research are presented. The target of the research was to prove that the free time activities have significant influence on the students and if the free time activities influence the students' approach to the negative social phenomenon.

Key words

Boarding school, CAS, volunteering, DofE, questionnaire, International Baccalaureate, minimum preventive programme, pedagogy-psychological counselling, free time activities.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VOLNOČASOVÉ, RESP. MIMOŠKOLNÍ AKTIVITY A JEJICH VÝCHOVNÝ VLIV.....	10
2 BOARDING SCHOOL S OHLEDEM NA VOLNOČASOVÉ AKTIVITY.....	14
3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY.....	16
3.1 Volnočasové aktivity na škole, jež je předmětem zájmu, obecně.....	16
3.2 Mezinárodní cena vévody z Edinburghu jako součást volnočasových aktivit.....	18
3.3 CAS a community service jako součást volnočasových aktivit.....	21
4 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM.....	25
4.1 Popis pedagogicko-psychologického oddělení na škole, jež je předmětem šetření.....	25
4.2 Minimální preventivní program.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
5 VÝZKUM VLIVU VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PŘI REALIZACI MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU.....	29
5.1 Formulace výzkumných problémů a popis předchozích šetření.....	29
5.2 Stanovení hypotéz.....	35
5.3 Popis výzkumné metody.....	39
5.4 Popis výzkumného vzorku.....	41
5.5 Sběr empirických dat.....	43
5.6 Shrnující analýzy a trendy.....	45
5.7 Verifikace hypotéz.....	53
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
SEZNAM ZKRATEK.....	I

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je vliv volnočasových aktivit na boarding school při realizaci minimálního preventivního programu. Motivací ke zpracování tohoto tématu je vlastní několikaletá pracovní zkušenost vychovatele a organizátora volnočasových aktivit na jediné škole kolejního typu (boarding school) v České republice. Současně je mojí snahou a rovněž základním cílem této práce zjistit, jak (resp. zda, popřípadě do jaké míry) účast žáků na volnočasových aktivitách, jež vedu a které žákům prostřednictvím naší školy nabízím a zprostředkovávám, má vliv na osobnostní rozvoj žáků a zda jejich volnočasové aktivity příznivě ovlivňují jejich vztah k negativním společenským jevům při realizaci minimálního preventivního programu, jehož náplní je předcházet negativním společenským jevům jako jsou např. šikana, užívání návykových látek, ale jehož účelem je rovněž rozvoj pozitivních vztahů se spolubydlicími na kolejích, posilování vztahů v třídním kolektivu atd. Toto téma považuji za velice důležité a aktuální, protože – jak bude podrobněji zmíněno v mé práci s odkazem na odbornou literaturu – smysluplné trávení volného času ovlivňuje následný život dětí a mládeže po celý dospělý život. Současná společnost se potýká s mnoha negativními vlivy, které právě volný čas dětí a mládeže přímo ovlivňují, jako např. výrazně vyšší zaměstnanost rodičů a z toho vyplývající nedostatek času stráveného s dětmi a mladistvými, což dále vede k výchovným problémům, zvyšující se agresivitě atd.

Jsem přesvědčen, že smysluplně vedené trávení volného času dětí a mládeže mimo školu (v naší škole zároveň s vedením minimálního preventivního programu, pravidelné práce školní psycholožky a speciálních pedagožek, jejichž náplň práce bude také podrobněji zmíněna) má vliv na nižší výskyt negativních společenských jevů a současně pozitivně posiluje vazby mezi dětmi a mladistvými, kteří mají šanci navázat jiný typ vztahu než pouze takový, který se vytváří ve školním prostředí. (V tomto ohledu bych rád zmínil žáky, kteří nevynikají akademickými výsledky, ale dokáží si získat obdiv a přízeň svých spolužáků právě třeba sportovními výkony, kreativitou v rukodělných aktivitách atd.) Podpořením, či vyvrácením mých hypotéz budou výsledky dotazníkového šetření, které provedla v prvních letech existence naší školy společnost Cepros, dále na základě šetření pedagogicko-psychologického oddělení naší

školy, ale hlavně na podkladě vlastního dotazníkového šetření, které jsem provedl v nedávné době.

Svoji práci jsem rozdělil na dvě části – část teoretickou a praktickou. V části teoretické nejprve vysvětlím pojem volnočasové, resp. mimoškolní aktivity a budu se věnovat jejich současnému pojetí a nabídce (s akcentem na situaci na naší škole). Dále popíšu efekt mimoškolních / volnočasových aktivit na jedince, vysvětlím pojem boarding school (neboť pochopení pojmu je zásadní pro chápání realizace mimoškolních / volnočasových aktivit; opět zohledním situaci na naší škole), nato se budu věnovat mimoškolním / volnočasovým aktivitám obecně s ohledem na nabídku na naší škole, programu Mezinárodní cena vévody z Edinburghu a CAS, resp. práci pro komunitu (jakožto zásadním programům pro rozvoj mimoškolních aktivit). V průběhu celé své práce se budu soustředit na výchovný, popř. výchovně-vzdělávací faktor, který je nepostradatelnou složkou při realizaci mimoškolních / volnočasových aktivit, a také na výchovný vliv samotných aktivit na žáka, protože věřím, že výchovně nepůsobí pouze vedoucí / lektor, ale rovněž zvolená aktivita sama o sobě. Dále zmíním minimální preventivní program, práci pedagogicko-psychologické poradny na naší škole a rovněž spolupráci se společností Cepros. Tím plynule navážu na praktickou část své práce, a to na výzkum této společnosti na naší škole, na šetření pedagogicko-psychologického oddělení a na svůj vlastní výzkum. Všechny výzkumy byly provedeny formou dotazníkového šetření, na jehož základě byly vyhodnoceny výsledky. Součástí praktické části bude formulace výzkumných problémů, stanovení hypotéz, popis výzkumné metody a výzkumného vzorku, sběr a vyhodnocení empirických dat, verifikace hypotéz a vyvození závěrů celého výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNOČASOVÉ, RESP. MIMOŠKOLNÍ AKTIVITY A JEJICH VÝCHOVNÝ VLIV

V první řadě je třeba vymezit pojem volnočasové, resp. mimoškolní aktivity. Bohužel je v tomto ohledu zatím značná nejednotnost, a to zejména proto, že pedagogika volného času je velmi mladý vědní obor (podrobněji viz níže). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 65)

Výchova pro volný čas tedy může být charakterizována jako taková výchova, jejíž „*podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času ... Pojem výchova volným časem označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy. Naznačuje obsahové a institucionální působení individuální, prostřednictvím zařízení, sdružení, médií apod.*“ (Tamtéž, s. 67)

Naproti tomu výchova mimo vyučování, kterou naplňují mimoškolní aktivity je u mnohých odborníků chápána jako synonymum, jiní proti záměně pojmů výchova pro volný čas a výchova mimo vyučování mají námítky z důvodu „*negativního vymezení oblasti výchovného působení*“ (Tamtéž, s. 67) právě u pojmu výchova mimo vyučování. Je zcela zřejmé, že „*pojem výchova ve volném čase je vzhledem k věku vychovávaných širší než výraz výchova mimo vyučování. Zahrnuje nejen výchovu dětí a mládeže, ale i dospělých včetně seniorů ... Pojem výchova mimo vyučování je vzhledem k obsahu činností širší než termín výchova ve volném čase. Kromě aktivit ve volném čase (odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolná veřejně prospěšná činnost) zahrnuje i oblast dětských povinností (sebeobsluha, příprava na vyučování). Výchova mimo vyučování v nejčastějším chápání je vymezována čtyřmi znaky:*

- *probíhá mimo povinné vyučování;*
- *probíhá převážně ve volném čase;*
- *probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;*
- *je institucionálně zajištěna.*“ (Tamtéž, s. 67)

Jindy lze nalézt další dělení na výchovu formální, informální a neformální, které je ve svých kategoriích ještě specifičtější. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 68)

V případě aktivit poskytovaných školou, která je předmětem šetření, by se dle uvedených charakteristik nejlépe hodil pojem výchova mimo vyučování, tedy mimoškolní aktivity. Přesto je třeba dodat, že vzhledem k charakteru popisované školy kolejního typu se v některých ohledech rozdíly mezi vymezenými pojmy stírají. Důvodem je fakt, že v podstatě všechny aktivity jsou realizovány uvnitř školního areálu, který je zároveň přechodným bydlištěm žáků a také místem, kde se veškeré aktivity žáků odehrávají. Rovněž je snaha působit na žáky i v průběhu odpoledních a večerních aktivit nad rámec tzv. výchovy mimo vyučování. Proto pro zjednodušení a kvůli nejednotnosti definic a názoru vědců se v této práci bude používat převážně pojem volnočasové aktivity (i s ohledem na dotazníkové šetření – viz praktická část práce – jež se soustřeďuje jak na aktivity organizované, které by se tedy daly nazvat dle některých definic jako mimoškolní, tak na aktivity, které vycházejí z vlastní motivace žáků; navíc u některých aktivit není věková hranice nijak omezena – zúčastňují se jich jak žáci, tak pedagogičtí či nepedagogičtí pracovníci).

Výchova není jen prostředkem, ale i cílem. Potvrzení této domněnky je možno nalézt v knize Z. Matějčka Co, kdy a jak ve výchově dětí (Matějček mimoškolní výchově a její důležitosti věnuje ve své poměrně útlé knize celou kapitolu) a rovněž v knize J. Malacha Teorie metodiky výchovy. Dle Malacha jsou mimoškolní / volnočasové aktivity „*vhodné pro výchovu a současně jako cíl výchovy, v tom smyslu, že jeho (tedy volného času) aktivním a smysluplným využitím v období dětství a dospívání přispějeme k jeho (opět volného času) smysluplnému a funkčně bohatému využívání v dospělosti*“. (2007, s. 119) S touto definicí lze pouze souhlasit a na příštích stránkách bude blíže popsáno, jakým způsobem je snaha uvést teorii v praxi na škole kolejního typu v ČR.

Nyní několik slov k samotné pedagogice volného času. Pedagogika volného času je velmi mladá vědní disciplína. Nejprve spadala pod pedagogiku obecně, až postupně se začala rozvíjet jako samostatná vědní disciplína; ve vyspělých zemích přibližně od roku 1976. (Malach, 2007, s. 117) Podle Vážanského a Smékala je charakterizována jako „*disciplína o volném čase, pro volný čas a ve volném čase, shromažďuje poznatky, informace, dovednosti a praktické zkušenosti, hledá cesty a přístupy pro zajištění*

optimální přípravy ke smysluplnému trávení volného času a zabývá se konkrétním pěstováním změněné kvality života. Výchova ve volném čase směřuje k rozvoji volnočasových postojů, hodnot, znalostí, dovedností a východisek, využívá četných strategií – od poradenství, animace, vzdělávání až k obhajování – i účinných prostředků (umění, hudba, sporty atd.)“. (In: Malach, 2007, s. 117)

Zpočátku vznikaly instituce, které sice o děti pečovaly, ale zajišťovaly hlavně hlídání dětí, poskytovaly jim základní zázemí a jejich vychovatelé se snažili, aby se děti nemohly věnovat nežádoucím činnostem. Až postupem času nabývala na významu výchovně-vzdělávací složka, která je dnes chápána jako prioritní. V současné době také volnočasové aktivity – více než dříve – zajišťují kvalifikovaní lektori / vedoucí. (Tamtéž, s. 117 - 118)

Je tedy zřejmé, že aktivní a smysluplné využívání volného času je nejen výborný vklad pro dítě / mladistvého do budoucna, ale současně „*je tou nejlepší prevencí sociálně patologických jevů dětí a mládeže a posléze dospělých*“.

(Tamtéž, s. 119)

Trend současné doby a přibližování České republiky zemím západní Evropy nenesou jen pozitivní vlivy v oblasti ekonomické, státoprávní atd. V oblasti školství je do značné míry velmi kladným vlivem důraz na větší míru aktivity žáků, schopnost jejich samostatného myšlení a řešení problémů, snaha o větší angažovanost učitelů a vychovatelů a akcent na jejich celoživotní vzdělávání atp., ale naše společnost se současně potýká také s mnohými negativními vlivy a jevy, jako např. s vyšší mírou zaměstnanosti rodičů (přičemž důsledkem této skutečnosti je méně času tráveného s dětmi a z toho vyplývající negativní dopad na způsob trávení volného času dětí a mladistvých), s výchovnými problémy dětí a mladistvých, s nedostatečnými studijními návyky, zvyšující se agresí u mládeže apod. Smysluplné vyžití ve volném čase by tedy mohlo / mělo alespoň částečně kompenzovat nedostatky rodinného prostředí. (Rodinou a poruchou jejich funkcí, jež jsou dané nedostatkem času, který rodiče tráví s dětmi, se zabývá v souvislosti s příčinami nekázně ve škole a ve společnosti příručka S. Bendla Školní kázeň, metody a strategie. Hlavní problém Bendl spatřuje v pracovní vytíženosti rodičů, která je spojena s jejich následnou únavou, a současně v napjatosti rodinného rozpočtu a tlakem na zaměstnanost rodičů.) (Bendl, 2001, s. 16)

Bohužel je třeba poukázat ještě na jeden nešvar dnešní doby – nedostatek finančních prostředků a „*absence právních norem nutících obce zařazovat péči o volný*

čas mezi priority financování“ vedou k „nevyváženosti nabídky volnočasových aktivit ve městech a v menších obcích“. (Malach, 2007, s. 19) Žel je téměř pravidlem, že v menších městech nebo na vesnicích děti nemohou navštěvovat žádnou, nebo jen velmi omezený výčet volnočasových aktivit a rodiče své děti musí často neustále vozit do větších měst.

Zajímavou myšlenku, nad kterou je možné se zamyslet v souvislosti s vlastním dětstvím a dospíváním a trávením volného času v dané době, lze najít v již zmíněné knize S. Bendla. Bendl zmiňuje jako jeden ze zásadních faktorů, které ovlivňují trávení volného času dnešních dětí a mládeže, *„stavební a dopravní změny zejména ve městech, (které) zapříčiňují, že děti a mládež přicházejí o původní prostory ke hrám a vlastním aktivitám“.* (Bendl, 2001, s. 168) Proto si děti a mládež vytvářejí pro své hry prostory nové, *„vytvářejí si vlastní kulturu, a to může vést k nezdravé individualizaci a problémům s orientací a chováním ve společnosti“.* (Tamtéž, s. 168)

Zmiňme ještě jeden důležitý faktor – mnoho aktivit pro děti je dnes poměrně finančně náročných a mnozí rodiče se v tomto ohledu mohou cítit omezeni, protože nemohou umožnit svým dětem rozvoj jejich talentu, popř. jim nabídnout aktivity, které by děti mohly zaujmout a prostřednictvím nich se dále rozvíjet.

..

2 BOARDING SCHOOLS S OHLEDEM NA VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

V úvodu je na místě objasnit význam slova boarding school, neboli škola kolejního typu. Boarding school je škola, kde někteří nebo všichni žáci nejen studují, ale současně žijí během školního roku se svými spolužáky. Význam slova 'boarding' je skryt ve slovech 'bed and board', což znamená strava a ubytování. Žáci tedy jí, spí a pracují ve škole nebo v její těsné blízkosti (většinou definované jako school grounds, neboli školní pozemky, někdy také nahrazeno výrazem school campus neboli školní areál). Termín boarding school odkazuje na klasické britské školy kolejního typu a tento model byl inspirací pro mnohé další školy po celém světě, a to nejen v anglosaském prostředí.

Výhodou boarding schools je to, že vyučování neprobíhá „jen“ ve škole, ale žáci jsou de facto vzděláváni i ve svém volném čase. O žáky se ve volném čase starají vychovatelé a vychovatelky (v angličtině housemasters a housemistresses), někdy za asistence matrón (v angličtině matrons), které zajišťují zvládnutí běžných úkonů na kolejní půdě, a učitelů (v angličtině house tutors), kteří jsou garanty kvality v akademické oblasti na kolejích.

Důležitým faktorem pro fungování kolejí je poměrně striktně předepsaný režim. V některých boarding schools mají starší žáci jiný program, než žáci mladší, u kterých je kladen důraz na zafixování předepsaných pravidel. Starší žáci nepodléhají neustálému dozoru, ale měli by už zvládat běžné (naučené) úkony sami, bez asistence. Velmi často se také liší délka jejich vycházek (žáci většinou potřebují svolení vzdálit se ze školních pozemků a tento čas je předem vymezen).

Většina boarding schools má také denní studenty, kteří navštěvují pouze školu, popř. některé odpolední volnočasové aktivity, ale nocují doma. Některé školy přijímají také tzv. semi-boarders, což jsou žáci, kteří jsou ve školním areálu od rána do večera (včetně snídaně a večeře), ale přespávají doma. Mnoho škol nabízí i možnost být boarding žákem po celý týden, tzv. weekly boarder nebo five-day boarder, ale na víkendy musí tito žáci opustit školní areál a odjet domů ke svým rodinám.

Žáci boarding schools se běžně vrací domů během školních prázdnin a často na víkendy, ale v některých kulturách mohou značnou část svého dětství a adolescentního života prožít vzdáleni od svých rodin.

Řada škol tohoto typu nabízí velké množství volnočasových aktivit v závislosti na prestiži a velikosti školy (je to dáno i tím, že tyto školy mají většinou k využití vlastní multifunkční sportoviště, speciální prostory pro volnočasové aktivity, od učitelů / vychovatelů se očekává, že budou některou volnočasovou aktivitu vést). Obecně lze předpokládat, že žáci škol kolejniho typu se věnují většímu množství volnočasových aktivit než žáci běžných škol. Tento fakt je dán i tím, že boarding žáci jsou většinou povinni si určité množství volnočasových aktivit vybrat. Navíc množství boarding schools jsou zapojeny do programů jako je např. The Duke of Edinburgh's International Award (DofE), CAS atd., kdy je výběr aktivit rovněž povinný (viz kapitoly níže). Boarding školy po žácích navíc často vyžadují, aby se rozvíjeli nejen po akademické stránce, ale současně aby rozvíjeli své schopnosti a dovednosti prostřednictvím volnočasových aktivit.

Další důležitou volnočasovou aktivitou, na kterou je v boarding školách kladen velký důraz, je tzv. community service, neboli práce pro komunitu. Žáci ve svém volném čase pomáhají druhým, aniž by očekávali nějakou finanční či jinou odměnu. Community service je obzvlášť v zahraničí vysoce ceněn.

Na školu, která je předmětem šetření, byli nejprve přijímáni pouze tzv. boarding žáci (i proto je jich v současné době ve škole vyšší procento). Až před několika lety bylo umožněno žákům z blízkého okolí dojíždět denně domů a stát se tzv. denními žáky. V nižších ročnících je vyvážený poměr mezi žáky denními a kolejnými (na rozdíl od vyšších ročníků, kde je podíl denních žáků zhruba 5 – 10%).

3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

3.1 Volnočasové aktivity na škole, jež je předmětem zájmu, obecně

Nyní zmiňme situaci ve škole, která je předmětem našeho zájmu. Na dané škole je brán zřetel na to, aby do fungování volnočasových aktivit byly projektovány pedagogické poznatky a výzkumy o vlivu takových aktivit na vývoj osobnosti dítěte a mladistvého (rovněž se zřetelem k vývojové psychologii) zmiňované v první kapitole této práce. Celý systém, který byl na této škole vytvořen, byl realizován na základě vědeckých poznatků, na podkladě materiálů ze zahraničních škol kolejniho typu (zejména partnerské instituce ve Velké Británii), inspirací mu byl i program Mezinárodní cena vévody z Edinburghu, a to vše s ohledem na české prostředí a také prostředí, kde se škola nachází.

Na dané škole je snaha o to, aby důvody zmíněné v předchozí kapitole, které brání účasti žáků na volnočasových aktivitách, byly pokud možno eliminovány. Žáci nemusejí za svými volnočasovými aktivitami nikam dojíždět, většina z nich je realizována přímo v areálu školy (pokud jsou některé aktivity mimo prostory školního kampusu, žáky dopravuje na místo vychovatel/ka, popř. kvalifikovaný lektor dané volnočasové aktivity). Pro boarding žáky (tedy ty, kteří jsou ubytovaní na tzv. školních kolejích), jichž je zatím stále většina, jsou aktivity zahrnuty ve školném bez ohledu na množství činností, které si žák zvolí (školné se odvíjí od výše příjmu rodiny, přičemž převážná část žáků platí pouze část školného, zbytek pokrývá nadace).

V každém školním roce je k dispozici přibližně 40 druhů volnočasových aktivit, které se průběžně obměňují dle zájmů žáků. Volnočasové aktivity jsou rozdělené na tři základní kategorie – **sportovní, umělecké a akademické**, samostatnou oblast tvoří tzv. **praktické dovednosti**.

Sportovní aktivity (v nabídce je např. tenis, basketbal, fotbal, florbal, kickbox, spinning, jóga, airsoft, cykloturistika, jízda na koni a další) jsou ze současného pohledu obzvlášť důležité, protože panuje obecné přesvědčení – a oporu tohoto tvrzení lze najít v odborné literatuře i v médiích – že dnešní děti a mládež mají velmi málo pohybu,

mnoho času věnují pasivní zábavě a sedavým činnostem; výsledkem je vzrůstající obezita u současných dětí a mládeže.

Co se týče **uměleckých aktivit**, v nabídce jsou např. rukodělné práce, hra na housle, klavír, bubny, výtvarný seminář, fotokroužek, sborový a sólový zpěv, dramatický kroužek atd. Mezi **akademické aktivity** lze zařadit učení se dalším cizím jazykům, matematický kroužek, debatování (debatní liga) atd. a pod **praktickými dovednostmi** lze najít aktivity jako zahradnický kroužek, kurz vaření atp. Mimo tyto aktivity škola pro žáky organizuje workshopy s různými tématy jako např. finanční gramotnost, zdravé stravování a psychohygienu. Dva posledně zmiňované typy aktivit jsou obzvláště důležité pro děti a mladistvé, kterým rodina, zákonní zástupci nebo náhradní typ péče nejsou schopni tento druh praktických dovedností důležitých pro život zajistit.

Žáci zmíněné školy by si – pokud nemají nějaké zdravotní omezení – měli vybrat ze všech tří prvně jmenovaných kategorií alespoň jednu činnost (samozřejmě s ohledem na svůj věk - ne všechny aktivity jsou doporučeny pro každou věkovou kategorii; tato skutečnost je zohledňována také v rozvržení volnočasových aktivit v průběhu dne – pro starší studenty jsou aktivity organizovány později, pro mladší dříve). Množství aktivit není nijak omezeno (pouze denním rozvrhem a školními povinnostmi), takže žáci si mohou zvolit tolik aktivit, kolik jsou schopni časově zvládat (samozřejmě bez toho, aby zanedbávali své povinnosti ve škole i na kolejích; zde je třeba zmínit výbornou provázanost školy a kolejí – v obou zařízeních je snaha informovat druhou stranu o slabínách i silných stránkách žáků). Tím chce škola zajistit, aby se žáci pokud možno rozvíjeli všestranně a současně aby měli možnost si vyzkoušet i aktivity, které by možná v prvopočátku nepodnítily jejich zájem (pokud totiž z nějakého objektivního důvodu žákovi aktivita nevyhovuje, je možné do několika týdnů od aktivity upustit a zvolit si aktivitu jinou; přesto je zde snaha vést žáky k odpovědnosti za svou volbu - pokud se pro něco rozhodnou, měli by ve svém úsilí vytrvat).

Škola, resp. kolejní zařízení se snaží maximálně o to, aby volnočasové aktivity splňovaly všechny podstatné rysy, které Malach vyjmenovává ve své knize Teorie metodiky výchovy. Tedy že žákům aktivity umožňují **rekreaci** (žáci skrze ně dosáhnou načerpání nových duševních sil, odreagují se), **kontemplaci** (tzn. zajišťují „*potřebu*

klidu, pohody, rozjímání“) (Malach, 2007, s. 121), **kompenzaci** (tj. žáci získají „*rozptýlení, odstranění námahy, vyrovnání nedostatků“*) (Tamtéž, s. 121), **edukaci** (u volnočasových aktivit je výrazný prostor nejen pro získání nových znalostí, dovedností a schopností, ale volnočasové aktivity jsou také místem učení se být s ostatními lidmi, rozvíjet své sociální myšlení a citění; je zde mnoho prostoru pro výchovné působení vedoucích kroužků / lektorů) a **komunikaci** (potřeba komunikace v jiných než školních situacích mezi dětmi / mladistvými stejného i rozdílného věku je velmi důležitá; v nesoutěživém prostředí řady volnočasových aktivit se komunikace rozvíjí v jiných rovinách než ve škole). (Tamtéž, s. 121) S dvěma posledně jmenovanými kritérii úzce souvisí i funkce nazvaná **integrace** (tedy „*potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin, potřeba podpory a skupinové atmosféry“*). (Tamtéž, s. 121)

Kromě výše zmíněných aktivit budou v této práci zmiňovány dva zásadní programy (resp. tři, ačkoliv jeden z nich je omezen věkem), které škola, jež je předmětem zájmu této práce, zařadila do svého kurikula a které jsou považovány za naprosto klíčové. Těmito programy jsou Mezinárodní cena vévody z Edinburghu, CAS a práce pro komunitu, tzv. community service.

3.2 Mezinárodní cena vévody z Edinburghu jako součást volnočasových aktivit

V této kapitole bude zmiňován program, který lze považovat za velmi prospěšný svou náplní a filozofií. Tento program probíhá v dané škole už poměrně dlouhou dobu a mezi studenty je o něj vždy velký zájem. I jím se vedení školy a kolejí inspirovalo při realizaci volnočasových aktivit, což lze dokázat při popisu struktury programu níže.

Mezinárodní cena vévody z Edinburghu (ve Velké Británii The Duke of Edinburgh's Award, v mezinárodním prostředí pod názvem The Duke of Edinburgh's International Award, zkratka DoIE) je dobrovolný mezinárodní program, který založil v roce 1956 „*manžel britské královny Alžběty II. princ Philip, vévoda z Edinburghu společně s německým pedagogem a velkým propagátorem zážitkové pedagogiky Kurtem Hahnem a vedoucím první úspěšné expedice na vrchol Everestu lordem Hunttem“*. (The Duke of Edinburgh's International Award, online, cit. 2014-12-29) Původním smyslem

tohoto programu bylo umožnit britským chlapcům, z nichž mnozí přišli během druhé světové války o otce, věnovat se během školní docházky činnostem různého spektra a pracovat na sobě dříve, než nastoupí na vojnu. Už o dva roky později byl díky své popularitě program otevřen i pro dívky. Postupně byl DofE adaptován na různé země, různá prostředí a v roce 1980 získal podobu a strukturu takovou, jak je známa dnes. Od doby vzniku se do něj zapojilo na 8 milionů lidí ve více než 140 zemích světa. (The Duke of Edinburgh's International Award, online, cit. 2014-12-29)

V České republice byl program spuštěn v roce 1994 na podnět Lady Luisy Abrahams, golfové šampiónky z období prvorepublikového Československa. V současné době je podporován asi třiceti institucemi (hlavně středními školami a dětskými domovy) a do současnosti tento program v ČR absolvovalo přes tři a půl tisíce mladých lidí. (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Filozofií programu je rozvíjet mladé lidi v různých směrech, motivovat je ke splnění daných cílů, naučit je aktivně využívat volný čas a současně je vést k vzájemné spolupráci.

Program si klade následující cíle – zdokonalení sebe sama, podpora osobního růstu, objevení skrytého talentu nebo jeho rozvoj, posílení iniciativy, smyslu pro týmovou práci, poznávání životního stylu a kultur jiných zemí (během expedic a výměnných pobytů), zažít zábavu. (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Je také třeba zmínit, jaké jsou hlavní oblasti, kterým se mladiství mají věnovat, ve kterých se mají zdokonalovat ve svém volném čase (dobrovolnost a věnování se dané aktivitě ve volném čase je jedním z podstatných bodů programu). Výčet těchto kompetencí je následovný: **rekreační sport** (dle možností a zájmu jedince), **praktické dovednosti** (mezi ně patří např. některé ze zmíněných volnočasových aktivit, jako hra na hudební nástroj, předem zadaná práce na počítači, výtvarná činnost atd.), **pomoc druhým** (toto je jedna z velmi podstatných součástí programu, o které bude zmínka ještě v příští kapitole; do této kategorie lze zařadit činnosti, kterými lze nějakým způsobem zajišťovat pomoc druhým bez očekávání jakékoliv odměny, jedná se např. o pomoc v domovech pro seniory, doučování v dětských domovech, ale i úklid znečištěného lesa) a **podniknutí společné expedice** (ta musí být předem řádně naplánována a později vedoucím programu schválena; vedoucí této aktivity by měl před expedicí zabezpečit účastníkům základní instrukce pro pobyt v přírodě - orientace v

krajině podle mapy, základy tábornictví, první pomoc, příprava jídla apod.). (The Duke of Edinburgh's International Award, online, cit. 2014-12-29)

Některé činnosti mohou probíhat organizovaně (jako volnočasové, resp. mimoškolní aktivity, atd.) jindy je zájem účastníka natolik specifický, že se zájmu věnuje individuálně. Přesto by mělo docházet k pravidelným konzultacím s vedoucím programem, důležité je osobní zlepšení v daném oboru. Je nutno dodat, že účastníci by neměli předem stanovenou činnost měnit, protože cílem je také schopnost vytrvat ve vybrané aktivitě (např. pro získání nejnižší úrovně – viz níže - musí mladiství ve své aktivitě vytrvat po dobu minimálně 3 měsíce, v případě střední úrovně minimálně 6 měsíců a u nejvyšší úrovně je to pak plných 12 měsíců). (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Tohoto programu se mohou zúčastnit jedinci mezi 14 a 25 roky a po dokončení všech součástí DofE lze získat ocenění – bronzový diplom (od 14 let), stříbrný diplom (od 15 let), zlatý diplom (od 16 let). Pro splnění jednotlivých diplomů musí každý účastník splnit závazná kritéria. (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Obrovskou výhodou programu je fakt, že je otevřen všem organizacím a zařízením (školským i neškolským), které pracují s dětmi a mládeží. Po prověření organizace a získání licence k provozování programu (organizace se zavazuje k dodržování mezinárodně stanovených pravidel) je nutno zvolit si vedoucího programu a jeho náhradníka, popř. pomocníka, kteří budou na celý průběh akce dohlížet. Úkolem vedoucích a jejich pomocníků je kromě nápomoci také motivování účastníků programu (vezměme v úvahu, že pro děti a mládež v tomto věku je velmi často obtížné aktivně vytrvat u nějaké činnosti) a nutná administrativa. (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Ve škole, jež je předmětem šetření, je tomuto programu dlouhodobě věnován velký prostor a propagace. Každoročně se ho účastní řada zájemců, většinou se jedná až o polovinu jednotlivých tříd, která do programu nastoupí (bohužel ne vždy všichni žáci program dokončí). Zájem o tento typ aktivity potvrzuje už jen fakt, že zpočátku DofE ve zmíněné instituci zajišťovali dva vedoucí, nyní jich je již sedm a každoročně přibývají další zájemci.

Mimo již zmíněné výhody rozvoje osobnosti u jednotlivců, plnění náročnějších a dlouhodobějších úkolů má tento program ještě jednu velkou výhodu. Udělení tohoto diplomu je především na univerzitách v zahraničí (samozřejmě obzvlášť ve Velké

Británii) velmi pozitivně a vysoce hodnoceno, protože už získání diplomu samo o sobě má jistou vypovídací hodnotu o kvalitě a schopnostech daného jedince.

3.3 CAS a community service jako součást volnočasových aktivit

V této kapitole bude nejprve vysvětlen pojem community service (ve škole, jež je předmětem šetření, je zpravidla používán anglický výraz, do češtiny lze přeložit jako služba komunitě nebo práce pro komunitu nebo také dobrovolná či dobrovolnická služba) a poté bude krátce vyzdvihnuta důležitost tzv. CAS programu, který je vedle dobrovolné služby na zmiňované škole realizován.

Dobrovolná služba je takový typ služby, kterou vykonává jedinec na základě své dobrovolné vůle ve svém volném čase, a prostřednictvím této služby zajišťuje pomoc svému okolí. Za tuto službu nečeká žádnou formu finanční, ani jiné odměny.

Tato služba může být různého charakteru dle zájmů a zaměření jedince. Může se jednat o prospěšnou práci např. v těchto oblastech – v oblasti sociálních služeb, ochrany přírody a památek, dále sem lze řadit práci s dětmi, s postiženými, pomoc obci, ale i doučování slabších spolužáků a mnoho dalších činností. (The Duke of Edinburgh's International Award, online, cit. 2014-12-29)

Community service neboli dobrovolná služba není v českém prostředí příliš obvyklá (tento fakt vytváří také určité klima ve společnosti; společnost je ochuzena o pocit sounáležitosti a empatie s druhými). Oproti tomu v zahraničí je tento typ činnosti chápán jako naprostá samozřejmost a jedinci, který se k této službě zaváže, je právem připisována vyšší míra sociálního cítění, ochota pomoci a nabídnutí vlastních schopností a dovedností ve prospěch druhých.

Na mnoha školách kolejního typu (školu, která je předmětem zájmu, nevyjímaje) je zapojení se do některé z aktivit vyžadováno, aktivní a trvalá práce pro komunitu znamená mnohdy více než čistě akademické výsledky. Soustavná podpora práce pro komunitu začíná už v primě. Žákům je nabízena v průběhu roku řada možností, jak se do činností spojených s prací pro své bližní zapojit. Jedná se buď o jednorázové akce (např. Světluška, Krabice od bot, Červená stužka, projekt Šance, úklid místního lesa a řada dalších) nebo o dlouhodobé aktivity (např. trávení volného času se

seniory v domovech důchodců, vyučování angličtiny v mateřských a základních školách, vedení zájmových aktivit pro mladší žáky, práce ve školní kavárně atd.). Nejmladší žáci se zprvu většinou zapojují do jednorázových aktivit, postupem času se věnují aktivitám dlouhodobého charakteru. Vedení školy i kolejí a současně nadace, která žáky sponzoruje, jednoznačně podporuje to, aby se většina dětí a mladistvých zapojila alespoň do jedné dobrovolnické aktivity v průběhu studia. V případě, že pak žák/yně chce od nadace získat finanční podporu na následné studium na vysoké škole (ať už v ČR nebo v zahraničí), je účast na community service dokonce jednou z podmínek udělení stipendia.

Věnujeme nyní několik slov také aktivitě zvané CAS (zkratka vznikla z anglických názvů Creativity, Action and Service).

CAS je součástí kurikula mezinárodně uznávané zkoušky International Baccalaureate (zkráceně IB; jedná se o podstatně náročnější obdobu české maturity), resp. její kompletní podoby, tedy International Baccalaureate Diploma Programme (je možné skládat „pouze“ certifikáty z jednotlivých předmětů, nikoliv celou zkoušku, a tehdy CAS nemusí být nutnou součástí výstupu). Jak už je zmiňováno výše, v mezinárodním prostředí je dobrovolnická práce často výše hodnocena než v našich podmínkách. Proto se také tvůrci tohoto dnes již desítky let starého programu (počáteční myšlenka se zrodila už v r. 1948 a byla dovedena k úspěšné aplikaci asi o dvacet let později ve Švýcarsku – důvodem pro vytvoření programu byla možnost zajistit kvalitní vzdělání v různých zemích světa se stejným kurikulem a možností transferu jednotlivců v případě potřeby, což bylo obzvlášť důležité pro děti diplomatů; program je dnes k dispozici v mnoha zemích světa) nespokojili s „pouhým“ dosažením akademické excelence, ale cílem bylo zajištění kompletního vzdělání, které se podílí na rozvoji osobnosti jako celku. (International Baccalaureate, online, cit. 2014-12-29)

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že CAS je povinný pro všechny ty, kteří chtějí své středoškolské studium uzavřít mezinárodně uznávanou zkouškou IB.

Na následujících řádcích bude blíže vysvětlen obsah slov, které se skrývají pod zkratkou CAS (Creativity, Action and Service).

Creativity je chápána ve smyslu široké nabídky uměleckých aktivit, zvláště hudebních, výtvarných, ale také tanečních i nejrůznějších dalších způsobů kreativního vyjádření, např. formou designu.

Action zahrnuje fyzické úsilí nejen ve smyslu sportovního výkonu, ale také s ohledem na zdravou stravu a zdravý životní styl, lze sem zařadit i fyzickou práci, kdy se účastník podílí na vysazování stromků nebo se zúčastní kurzu první pomoci atd. Přijímány jsou i expediční aktivity z výše popsaného DofE.

Service je vlastně obdobou již zmíněného dobrovolnictví, kdy je účastník svým příspěvkem schopen zlepšit život lidem ve svém okolí (především těm nějakým způsobem znevýhodněným), je ochoten pracovat pro charitu nebo být prospěšný životnímu prostředí, ve kterém žije. Rozměr této akce nemusí být pouze lokální, ale může být i mezinárodní (což ovšem klade zvýšené nároky na organizátora nebo vedoucího projektu). (International Baccalaureate, online, cit. 2014-12-29)

Návrhy všech aktivit by měly vycházet z jedincových zájmů a vlastní iniciativy, je zde však možnost porady s organizátorem nebo vedoucím aktivit a zvolit činnost, která je účastníkovi programu doporučena.

Účelem účasti na CAS je příležitost pro experimentální učení. Účastník tohoto programu by měl rozvíjet své znalosti a schopnosti tak, aby tím obohatil nejen sebe, ale i ostatní. Měl by se naučit sebekázně, vytrvalosti a trpělivosti, rozvoji ducha po všech stránkách, naučit se kromě přijímání také dávat. (Tamtéž, cit. 2014-12-29)

Oproti DofE nebo nahodilým dobrovolným službám má CAS přísněji a striktněji daná kritéria. I zde má své pevné místo časová otázka – i tento program má minimálně předepsanou délku, kterou musí všichni účastníci dodržet. Pro získání CAS hodnocení je podmínkou plnit povinnosti v období 18 měsíců.

Důležitou součástí kurzu je hodnocení CAS koordinátora a sebehodnocení účastníka programu IB (účelem je schopnost sebekritiky a sebereflexe, zhodnocení svých předností a nedostatků). Žák by si během celého programu měl vést deník s podrobnými záznamy i obrazovou dokumentací s předem stanovenými kritérii.

V závěru je třeba zmínit, že do programu IB (tzv. full IB, tedy IB Diploma Programme) nastupují ve škole, jež je předmětem tohoto šetření, všichni žáci septimy. Po roce dochází ke zhodnocení toho, zda program dokončí (důvodů pro ukončení účasti v programu je celá řada – od dlouhodobé nemoci, po touhu studovat na univerzitách

v ČR, které účastníky tohoto velmi náročného programu nijak nezvýhodňují – na rozdíl od univerzit v zahraničí). Všichni bez výjimky se tedy podílí minimálně v prvním roce na programu CAS, řada z těch, kteří full IB nakonec nedokončí, však ve svých CAS aktivitách pokračují.

Snad jedinou nevýhodou CAS programu (ačkoliv bohužel zásadní) je povinnost školy registrovat se pro IB program a získat IB akreditaci, což je jak časově, tak finančně velmi náročné. Z těchto důvodů nabízejí program IB v České republice v současné době pouze mezinárodní školy a české soukromé školy.

Na škole, která je předmětem této práce, panuje přesvědčení, že nabízené volnočasové aktivity splňují „*znaky dobrého zařízení / programu práce s dětmi a mládeží*“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 79), tedy že respektují potřeby dětí a mládeže, tzn. zajišťují prevenci jejich negativního vývoje, rozvíjí jejich charakterové vlastnosti, respektují jejich věk a vývoj a navíc jim umožňují aktivně ovlivňovat širší volnočasových aktivit. Rovněž lze věřit tomu, že tyto aktivity rozvíjí „*vztah k rodině, obci a kultuře komunity*“ (Tamtéž, s. 79) tím, že je pořádána řada vystoupení pro rodiče i místní komunitu (mnoho z těchto akcí žáci spoluorganizují a tím rozvíjí své organizační a manažerské schopnosti). Nezbytnou položkou v realizaci volnočasových aktivit je lidský faktor, tedy osobnost vychovatelů a lektorů. Ti výchovnými metodami formují osobnost dětí a mladistvých a současně školou a koleji nabízenými aktivitami jsou žáci vychováváni v jedince, u kterých budou minimalizovány sociálně patologické jevy, kteří jednou budou pro společnost užiteční a kteří rovněž budou vzorem pro budoucí generaci.

4 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

4.1 Popis pedagogicko-psychologického oddělení na škole, jež je předmětem šetření

Škola, která je zmiňována v této práci, je velmi specifická. Kromě toho, že se jedná o jedinou školu kolejniho typu v ČR (důležitost této specifikace viz praktická část), žáci, kteří tuto školu navštěvují, nejsou právě typickým reprezentativním vzorkem populace. Jsou to v převážné většině žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, žáci nadaní (tzv. gifted and talented). Do školy jsou přijímáni na základě nadání a úspěšného složení přijímacích zkoušek a je dána příležitost zejména dětem, které by – s ohledem na finanční situaci rodiny, rodinné zázemí atd. - nebyly schopny na této škole studovat. Jedná se tedy o žáky z celého sociálního spektra – jak děti a mladistvé z dětských domovů, kterým plnou výši školného pokrývá nadace, tak takové, kterým rodiče platí školné v plné výši. Největší počet žáků je samozřejmě v celém rozmezí mezi těmito dvěma protipóly. V této škole je zřetelná snaha pomoci žákům, kteří pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí, a poskytnout jim maximální možnou péči a podporu k rozvoji jejich potenciálu. I proto, že s takovými žáky je třeba pravidelně a dlouhodobě pracovat, ve škole působí pedagogicko-psychologické oddělení.

Pedagogicko-psychologické oddělení je tým lidí, ve kterém působí školní psychologové, speciální pedagožky, výchovná poradkyně, metodik prevence, pedagogičtí asistenti a kariérní poradkyně. Tento tým přímo podléhá koordinátorce pedagogicko-psychologické sekce, která je sama klinickou psychologkou. Úkolem tohoto týmu je nejen pravidelná a soustavná práce s žáky (v průběhu vyučování i mimo něj, tzn. na kolejích, v průběhu volnočasových aktivit atd.), vzájemná spolupráce a informovanost, ale rovněž kooperace s kolegy (učiteli i vychovateli). Tento tým má také za úkol informovat učitele i vychovatele o možných problémech žáků, důvodech jejich školních neúspěchů, absencí i výchovných problémů a navrhuje způsoby práce s těmito žáky.

Práce s žáky je buď individuální, nebo skupinová. K individuálním schůzkám dochází především s žáky, kteří se potýkají s nějakými problémy – ať už studijními, či rodinnými nebo výchovnými. K těmto schůzkám dochází pravidelně (minimálně

jedenkrát týdně), aby výsledky práce byly co nejdříve viditelné a vzniklý problém se dále neprohluboval. Délka schůzek se odvíjí podle povahy problémů žáků a samozřejmě záleží rovněž na žakově povaze a spolupráci.

Skupinové schůzky jsou plánovány většinou pro celé třídy – obzvlášť pro první ročníky. Předmětem těchto schůzek je hlavně poznávání žáků navzájem a budování třídního kolektivu. Pokud dochází k takovým schůzkám i v pozdějších ročnících, jedná se hlavně o třídy, kde se vyskytly nějaké nenadálé problémy – může se jednat např. o nepřijetí nového spolužáka, o šikanu (ta se naštěstí v této škole vyskytuje zřídka a v minimální míře) atd.

Pedagogicko-psychologické oddělení na zmiňované škole, resp. výchovná poradkyně a metodička prevence (v jedné osobě) zajišťuje pro žáky ještě další aktivity a programy – viz kapitola níže.

Od roku 2013 byla tomuto pedagogicko-psychologickému oddělení udělena akreditace a nyní se jedná o Pedagogicko-psychologickou poradnu Středočeského kraje.

Velkým bonusem tohoto školského zařízení je již zmíněná výborná provázanost školy a školních kolejí, tedy akademické stránky a stránky volnočasové. Obzvlášť u dětí sociálně znevýhodněných je spatřována velká výhoda v možném pozitivním působení nejen v průběhu školní docházky, ale také během jejich volného času. Mnohokrát už se potvrdilo, že pozitivní vzory, dobré vedení a motivující prostředí dokážou žáky velmi kladně ovlivnit.

4.2 Minimální preventivní program

„Minimální preventivní program je obecný / modelový rámec pro školní preventivní program. Je to konkrétní dokument školy zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností a měl by obsahovat též programy specificky zaměřené na jednotlivé formy rizikového chování. Minimální preventivní program je založen na vlastní aktivitě žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Obecně by měl mít minimálně 3 části:

- soubor pravidel pro zvýšení bezpečnosti dětí ve škole a na školních akcích;
- programy pro rozvoj dovedností pro život (Life-skills) skládajících se z programů zaměřených na rozvoj sociálních dovedností (Social-skills) a dovedností sebeovlivnění (Self-management);
- programy specificky zacílené na jednotlivé formy rizikového chování.

Minimální preventivní program je zpracováván na období jednoho školního roku a zodpovídá za něj školní metodik prevence.“ (Miovský, Skácelová, Čablová, 2012, s. 83)

Co se rizikového chování týče „v nejužším pojetí řadíme do základních typů rizikového chování“ tyto projevy:

- záškoláctví
- šikanu a extrémní projevy agrese;
- extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě;
- rasismus a xenofobii;
- negativní působení sekt;
- sexuální rizikové chování;
- závislostní chování (adiktologie).

V širším pojetí pak k těmto sedmi oblastem zařazujeme následující dva okruhy, které se z hlediska výskytu v populaci začínají stávat velkými ohnisky pro preventivní práci, ale které nelze jednoznačně zahrnout do konceptu rizikového chování:

- okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte;

spektrum poruch příjmu potravy. (Miovský, 2010, s. 24)

Také na škole, která je oblastí zájmu této práce, byl realizován Minimální preventivní program, který má na starosti výchovná poradkyně a metodička prevence (v jedné osobě). Součástí její práce jsou kromě schůzek s žáky, kteří mají výchovné problémy, případně s jejich rodiči / zákonnými zástupci, preventivní programy. Především se jedná o prevenci negativních společenských jevů jako je pití alkoholu, kouření, užívání drog, projevy rasismu, ale v současné době jsou to také relativně nové jevy jako např. kyberšikana. Takové programy jsou většinou vedeny na více úrovních.

Část programu probíhá s výchovnou poradkyní formou interaktivní schůzky v rámci třídy, popř. školního assembly (školní assembly je pravidelné setkávání studentů napříč ročníky; taková setkání mohou být čistě zážitková – jedná se např. o divadelní skeče, nebo informativní – jedná se např. o informace týkající se aktuální události, nebo jde právě o preventivní programy, které nemusí být vždy vedeny metodičkou prevence; účelem těchto setkání je rovněž společně strávený čas v rámci celé školní komunity). Další možností setkání jsou třídní schůzky (na třídních schůzkách se často jedná o spolupráci s třídním učitelem; komunikace mezi třídním učitelem a výchovnou poradkyní je v případě prevence negativních společenských jevů klíčová). Často využívanými možnostmi jsou také osobní návštěvy např. drop-in centra, popř. jsou externí odborníci z nejrůznějších center zváni do školy (v nedávné době se jednalo o výživového poradce, který měl zodpovědět otázky ohledně zdravé výživy, správného způsobu stravování atd.).

Pro zájemce jsou také zřízeny hodiny terapie, které jsou určeny především pro ty žáky (většinou se jedná o dívky), kteří jsou přespříliš motivovaní. Možná se to zdá na první pohled úsměvné, protože v mnohých školách bojují učitelé spíše s opačným problémem, tedy nedostatkem motivace, ale přemíra motivace u některých žáků může vést až k depresím, chronickým poruchám spánku, strachu z neúspěchu atd. Při pravidelných schůzkách se tito žáci učí hlavně přijmout fakt, že nelze vždy vše zvládnout bezchybně, že je třeba také odpočívat, relaxovat, najít si čas na sebe, pečovat o svoji psychickou i fyzickou hygienu, dodržovat zdravou životosprávu, věnovat se nějaké volnočasové aktivitě atd.

Programů a schůzek, které jsou pravidelně realizovány, je celá řada a není cílem této práce jejich přesné mapování. Obecně lze říci, že ve škole panuje zdravé prostředí a negativní společenské jevy se daří poměrně úspěšně eliminovat (což ukážou i výsledky studií uvedené v praktické části této práce).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM VLIVU VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PŘI REALIZACI MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU

5.1 Formulace výzkumných problémů a popis předchozích šetření

Výzkum, který bude na následujících stránkách popsán, byl proveden ve škole, jež je předmětem tohoto šetření. Na základě zmiňovaného výzkumu byla snaha zjistit, jaký vliv mají volnočasové aktivity na osobnostní rozvoj žáků a současně na jejich postoj k některým zásadním otázkám v rámci minimálního preventivního programu, který je na dané škole pravidelně realizován.

Zmiňovaná škola je velmi specifická, jedná se o jedinou tzv. boarding školu (školu kolejního typu) v České republice. Většina žáků dopoledne a část odpoledne navštěvuje školu, odpoledne však areál neopouští, ale bydlí na blízkých školních kolejích, kde tráví většinu svého volného času nejen přes týden, ale mnohdy i o víkendech (s ohledem na vzdálenost bydliště; řada žáků dojíždí z různých koutů České republiky). Z toho důvodu je práci s dětmi a mladistvými na kolejích (vychovatelé zvláště u mladších žáků do určité míry suplují rodiče – dohlížejí na plnění školních povinností, na plánování volného času, na osobní hygienu žáků, na včasnou večeři, ale zároveň jsou i těmi, kteří dokáží naslouchat, poskytnout radu a pomoc, realizují setkání za účelem pospolitosti a vzájemné komunikace atd.), plánování volnočasových aktivit a práci pedagogicko-psychologického oddělení věnována mnohem větší pozornost než na většině jiných škol.

Přestože je školní úspěšnost žáků pro pedagogické i nepedagogické pracovníky velmi důležitá, není jedinou hodnotou, kterou je snaha podporovat. Jak už bylo zmíněno výše při popisu programů jako je DofE, CAS, community service, cílem je, aby danou školu neopouštěli jen akademici, ale prioritou pracovníků školy a kolejí je vychovat z žáků lidi, kteří dokáží s ostatními soucítit, pomoci jim, kteří dbají o své bližní, mají řadu

různorodých zájmů, kterými se rozvíjí, a dokáží u nich vytrvat, již zvládnou rozpoznat negativní společenské jevy a postavit se jim.

I proto je pro danou školu velmi důležitý program primární prevence a zároveň smysluplné využívání volného času. Vztahy mezi žáky jsou považovány za klíčové, rozvoj zájmů, dovedností a schopností za zásadní, minimalizace negativních sociálních jevů je prioritou a značné úsilí je vynakládáno i na to, aby bylo sníženo požívání návykových látek na minimum (také proto je celý areál školy striktně nekuřácký, požívání alkoholu a omamných látek je podmíněno vyloučením ze školy). Jak si lze asi představit vzhledem ke specifickým dané školy, je zde řešena řada otázek a problémů, které jiné školy řešit nemusí. Na druhou stranu panuje v dané škole obecné přesvědčení - obzvláště co se týče dětí a mladistvých z neutěšeného sociálního zázemí - o dlouhodobém a intenzivním pozitivním vlivu prostředí školy a kolejí na osobnost těchto jedinců a na jejich budoucí směřování.

Pro všechny výše uvedené důvody vedení školy už v prvopočátku své existence zadalo studii, která měla ověřit, zda je školské zařízení schopno svým prostředím a prostřednictvím svých zaměstnanců naplnit své cíle při realizaci minimálního preventivního programu (pojem minimální preventivní program byl definován až v posledních několika letech, přičemž i ze strany MŠMT docházelo do určité doby k nejednotnostem v definici a koncepci; dříve se ve jmenované škole jednalo o program s podobnou strategií, byť nebyl takto nazýván). Tuto studii realizovala společnost Cepros v rámci programu Přípravení pro život.

Společnost Cepros (Centrum výzkumu protidrogových služeb a veřejného zdraví) je obecně prospěšná společnost, která *„byla založena v roce 2004 jako nezávislá výzkumná a evaluační základna pro oblast prevence, diagnostiky a léčby zdravotních poruch způsobených zneužíváním návykových látek a rizikovým chováním zejména u dětí a dospívajících. Cílem Ceprosu je rozvíjet, testovat a šířit nové strategie a poznatky v oblasti protidrogové prevence a veřejného zdraví, a to jak v rámci České republiky, tak i na základě mezinárodní spolupráce.“* (Cepros, online, cit. 2015-01-01)

V září 2005 byla realizována první verze dotazníkového šetření. Na základě žádosti zadavatele bylo provedeno první šetření na konci školního roku 2005 – 2006 a posléze znovu na začátku a na konci dalšího školního roku. Základní osnovu tvořily tyto oblasti:

- „trávení volného času;
- schopnost spolupracovat;
- plánované zlepšení v osobním rozvoji;
- tolerance, problémy žáků;
- vztah k drogám; sexuální chování;
- oblast šikany. “ (Starostová, 2005, s. 3)

V průběhu prvního šetření byly výsledky výzkumu následující (zkráceno):

- v oblasti volnočasových aktivit u žáků převládá aktivní trávení volného času - nejčastěji se žáci věnují sportování, četbě (u všech tříd obsadila tato aktivita 2. – 3. místo), povídání a diskuzím s kamarády; v rámci rodiny se jedná o povídání si a diskuze, výlety a cestování;
- většina žáků se domnívá, že má dostatek zájmů (73,4%); v rámci třídy jsou to nejčastěji dva žáci, kteří uvádějí nedostatek zájmů;
- jako své pozitivní vlastnosti v rámci třídního kolektivu žáci uvádějí aktivnost, spolehlivost a ochotu pomáhat;
- většina žáků neprojevila preference ke skupinové či individuální práci;
- většina žáků se chce zlepšit v některém předmětu, kde cítí, že má nedostatky, popř. ve schopnosti učit se;
- nejčastěji uváděné problémy jsou spojeny s přechodem na novou školu (ztráta starých kamarádů, adaptace na nové prostředí, jiné nároky na žáky a školní výstupy)
- ukazuje se vzestupný trend zkušeností s návykovými látkami v souvislosti s věkem (zlomové období je tercie), přičemž chlapci mají obecně v této oblasti více zkušeností;
- stejné výstupy jako u předchozího bodu se projevují v oblasti sexuálního chování;
- mezi žáky je stejný počet těch, kteří se šikaně aktivně postavili, a těch, kteří zkušenosti se šikanou neuvádějí. (Starostová, 2005, s. 32 – 35)

Po prvním šetření byly některé otázky přeformulovány, jiné doplněny, některé vypuštěny. Druhé dotazníkové šetření bylo nejobsáhlejší. Stručně budou opět uvedeny

výsledky tohoto šetření, aby pak mohly být srovnány s výzkumem, který byl proveden o několik let později:

- nově se objevila otázka týkající se adaptace na školu kolejního typu - 57% respondentů odpovědělo, že si zvyklo dobře či dokonce výborně (případů žáků, kteří si dosud nezvykli, bylo velmi málo);
- ke změnám došlo i ve vztazích žáků - většina žáků uvedla zlepšení v rodinných vztazích, avšak současně zhoršení vztahů s bývalými spolužáky a starými kamarády v místě svého bydliště; přesto jako pozitivní je vnímáno nalezení nových přátelství; současně vztahy se spolubydlícími na kolejích jsou v 77% případů vnímáno jako dobrých, či výborných;
- zcela nová otázka se týkala předmětu Přípravení pro život – většina žáků (je třeba podotknout, že se jednalo většinou o dívky) ho považuje za zajímavý (obzvláště v oblasti vzájemného poznávání), jiní si stěžují na nezáživná témata;
- co se týče šikany, setkání s ní se velmi různí; přesto žáci často uvádějí, že pokud k šikaně docházelo, byla rychle vyřešena ze strany učitelů;
- v oblasti volného času a zajišťování volnočasových aktivit školou 67% žáků uvedlo, že je spokojeno s nabídkou trávení volného času; v době svého osobního volna pak většina žáků rovnoměrně vyvažuje aktivity jako sport, učení se a strávený čas s kamarády;
- na otázku porušování pravidel v oblasti užívání návykových látek většina žáků uvedla pokles v užívání návykových látek, zejména ve vyšších ročnících;
- v oblasti sexuálního chování nelze vysledovat žádné výrazné změny; jen žáci kvart a kvint se cítí v oblasti partnerských vztahů školou omezováni;
- hodnocení studia na škole a života na kolejích je obecně hodnoceno velmi kladně – nejvíce si žáci cení vyučujících a vychovatelů, jejich přístupu, ochoty pomáhat a naslouchat. (Starostová, 2006, s. 32 – 36)

Třetí dotazníkové šetření bylo výrazně zkráceno, mnoho otázek bylo vypuštěno (společnost CeproS pouze obecně uvedla důvod tohoto zkrácení finanční předpoklady). Co se týče trendů a výsledků šetření, nedošlo k výraznějším změnám (někdy pouze v řádu jednotek procent), proto ani výsledky tohoto šetření nebudou dále uváděny. Pouze je třeba podotknout, že společnost CeproS popisuje ve svém resumé určitou

nedůvěru k celé akci ze strany žáků a dodává, že pokud bude výzkum realizován v příštích letech, mělo by ze strany školy dojít k větší osvětě – co se týče zadání, zpracování výsledků a jejich použití. Nejčastěji se žáci obávají zodpovídat otázky, které se týkají jejich vlastního porušení pravidel školy (zvláště v oblasti užívání návykových látek). (Starostová, 2007, s. 3 – 4, 19 – 22)

Poté si zmiňovaná škola začala provádět šetření vlastní na konci každého školního roku, aby byla zachována kontinuita výzkumu z minulých let a výsledky tak měly vyšší výpovědní hodnotu. Inspirací pro dané dotazníkové šetření byly studie společnosti Cepros a současně zkušenosti s žáky a fungováním školního a kolejního zařízení. Záštitu nad tímto šetřením převzala pedagogicko-psychologická sekce. „*Obsah kladených otázek byl podobný jako v předešlých letech, některé otázky byly přeformulovány, neboť ani jedna z dotazovaných tříd již nebyla na škole prvním rokem. Stejně tak byly přidány nové otázky, jejichž cílem bylo získat přesnější zpětnou vazbu k realizaci a výsledkům programu primární prevence na škole, respektive jak se program primární prevence odráží v chování žáků ve vztahu k rizikovým jevům.*

Z reakcí žáků bylo patrné, že již nepřetrvávaly obavy z nedostatku důvěry a bezpečí při zadávání výzkumu, jako tomu bylo v minulých letech. Spíše bylo patrné zlehčování celé studie a z toho vyplývající možnost zkreslení dat, a to především v nižších ročnících. Tento předpoklad se potvrdil v některých odpovědích žáků, především ve výběru slangu a slov, jimiž odpovídali.“ (Kurincová, 2009, s. 3)

Ve školním šetření došlo ve většině let k podobným trendům jako u šetření společnosti Cepros. Na následujících řádcích bude zmíněno jen několik odlišností, popř. dodatečných informací oproti původním výsledkům:

- co se týče šikany, drtivá většina žáků uvádí, že se na dané škole se šikanou nesešla; pokud s ní mají přímou zkušenost, pak z předchozích škol;
- valná většina starších žáků pociťuje jako svazující, že se nemohou seznámit s nikým mimo školu a pokud ano, pak takový vztah trpí nedostatkem času;
- obzvláště starším žákům chybí větší míra svobody. (Kurincová, 2009, s. 20 - 21)

Za nejpozitivnější změnu lze vnímat vztah žáků k dotazníkovému šetření, resp. vyjádření důvěry ve výzkum. Tím se v mnohém ulehčilo prováděné současné šetření a rovněž se zvýšila validita výsledků výzkumu.

Jak už bylo zmíněno, tato práce má za cíl spojit předchozí dvě studie (resp. vycházet z výsledků jejich šetření) a posunout vlastní výzkum na poněkud odlišnou úroveň. Zatímco hlavním cílem výsledků u programu Přípravení pro život a současně stěžejním bodem dotazníkového šetření realizovaného zmiňovanou školou bylo zjistit především úspěšnost programu minimální primární prevence, hlavním cílem této práce bylo získat informace o tom, jak účast žáků na volnočasových aktivitách má vliv na jejich osobnostní rozvoj a současně zda jejich volnočasové aktivity ovlivňují v kladném slova smyslu jejich vztah k negativním společenským jevům při realizaci minimálního preventivního programu.

V této práci byla navíc kromě získaných výsledků z předchozích výzkumů zohledněna současná situace, která se od prvopočátků otevření školy (kdy byl realizován výzkum společnosti Cepros) do určité míry změnila – změnilo se vedení školy a s ním i směřování školy a programu, který v současnosti škola nabízí (výstupnímu programu International Baccalaureate, resp. spojení výstupů programů International Baccalaureate a české státní maturity, které se do značné míry liší, se muselo výrazně přizpůsobit školní kurikulum). Získanými zkušenostmi se významně modifikoval systém vedení kolejního zařízení (zavedl se např. systém kmenových vychovatelů, tzn. že jeden vychovatel vždy zodpovídá za svoji skupinu žáků, což lze přirovnat k třídnictví ve škole), rozšířil se tým a působnost pedagogicko-psychologického oddělení, byly zavedeny nové preventivní programy (některé z nich už byly popsány v kapitole o minimálním preventivním programu), realizovaly se nové projekty (např. vydávání školních časopisů, rozšíření programů práce pro komunitu – jak pro místní komunitu, tak např. pro chudou komunitu v Rumunsku, pro chudinské oblasti v Indii atd.). Vznikly nové zahraniční výměnné programy (ty mají za cíl nejen zdokonalení se v cizím jazyce, ale v rámci prevence projevů rasismu a xenofobie mají za úkol rovněž zvýšit toleranci žáků k ostatním národnostem), zprofesionalizovala se organizace a vedení volnočasových aktivit (byl např. vytvořen elektronický systém přihlašování do volnočasových aktivit; počítačový program byl mimochodem vytvořen jedním z žáků školy), mnoho aktivit bylo přidáno. Byla zavedena tzv. školní studentská rada, realizován projekt školní kavárny, kterou si žáci za finančního přispění školy sami vedou. Vedle takových projektů se realizovaly i významné stavební práce jako např. výstavba samostatné budovy základní školy (která momentálně funguje již několik let),

nedávná stavba multifunkční haly (jež je nejen výborným sportovištěm a místem pro realizaci dalších volnočasových aktivit, ale také místem pro konání celoškolských akcí).

Pro výše uvedené změny a pro odlišné zaměření tohoto šetření byly přeformulovány některé dotazy, aby odpovídaly zadaným kritériím, některé (které již nebyly aktuální) byly zcela opominuty, protože původní dotazy neodpovídaly požadovaným výstupům šetření, jiné byly přidány, popř. doplněny o podotázky, které pro účely tohoto výzkumu byly pokládány za důležité.

5.2 Stanovení hypotéz

Co se týče analýzy současného stavu na škole, jež je předmětem tohoto šetření, lze říci, že řada nejvýraznějších změn byla realizována především v průběhu prvních let existence školy, kdy docházelo k evaluaci a modifikaci nastavených kritérií, programů a pravidel. Chod veškerých součástí daného školního areálu byl zpočátku ovlivněn jistým nedostatkem zkušeností s takto specifickým typem zařízení, jakým tato škola je (tzn. škola kolejniho typu; takový typ školy je jediný svého druhu v České republice, proto se nestačilo pouze inspirovat modely v zahraničí, ale bylo třeba zasadit zahraniční vzor do českého prostředí se všemi svými specifiky. Postupem času docházelo k zavádění nových programů a projektů, navazování nových vztahů s místními i zahraničními institucemi, k modifikaci původního nastavení, které se ukázalo jako nefunkční, popř. vyžadovalo dílčí změny. Ani v současné době nelze říci, že daný stav je konečný, celé školské zařízení s veškerými jeho částmi je živý organismus, který se dále vyvíjí. Ať už je tento vývoj motivován zvenčí - např. nastavení nových kritérií ze strany MŠMT – jako byla v nedávné době podoba nové české maturity - nebo je realizován zevnitř - působení nových pedagogických i nepedagogických pracovníků, vylepšování stávajících postupů, zavádění moderních technologií do vyučovacího procesu, každoroční úpravy seznamu volnočasových aktivit atd.).

V následující části této podkapitoly budou stanoveny hypotézy pro realizovaný výzkum.

Hypotéza č. 1: Trávení volného času budou žáci hodnotit kladně, aktivity budou považovat za osobnost rozvíjející, dojde k nárůstu počtu aktivit po příchodu na školu, jež je předmětem šetření.

Lze předpokládat (i dle výsledků minulých šetření), že trávení volného času v dané škole bude většina žáků hodnotit kladně – bude pravděpodobně hodnotit pozitivně množství volnočasových aktivit, které jsou k dispozici, možnost vyzkoušet si činnosti, které by byly dříve mimo možnosti žáků (ať už z důvodu finančního, nebo třeba z důvodu vzdálenosti, kterou by museli žáci překonat, aby danou aktivitu mohli navštěvovat). Dále lze předpokládat, že u valné většiny žáků dojde k nárůstu počtu aktivit, kterým se věnují nyní oproti době, než přišli na školu, jež je předmětem tohoto výzkumu. Jakým směrem se bude ubírat odpověď na otázku ohledně vlastního rozvoje v rámci volnočasových aktivit, nelze s určitostí předvídat. Je zde předpoklad, že řada žáků bude považovat vybrané aktivity za osobnost pozitivně rozvíjející.

Lze však s vysokou pravděpodobností vyslovit hypotézu, že většina žáků se před příchodem na danou školu nevěnovala žádné dobrovolnické službě, popř. ve velmi omezené míře. Zároveň je možné předpokládat, že po příchodu na školu, jež je předmětem tohoto výzkumu, zkušenost (byť jen jednorázovou) s community service bude mít vysoké procento žáků. Rovněž lze předpokládat, že řadu žáků kladně ovlivnila tato instituce natolik, že i v době neorganizovaných volnočasových aktivit dávají přednost aktivnímu trávení volného času a i dobrovolné službě se věnují nad rámec běžných povinností.

Hypotéza č. 2: U žáků dojde díky účasti na volnočasových aktivitách a za realizace minimálního preventivního programu k nižšímu výskytu negativních společenských jevů, jako je např. šikana, projevy rasismu atd.

Další oblast se bude týkat šikany na škole / kolejích a toho, zda se žáci se šikanou setkali, popř. dlouhodobě setkávají. Protože je šikana na řadě škol velkým problémem, je na dané škole snaha o to, aby byl tento negativní společenský jev potlačován na minimum. Predikce (vyslovená opět i na základě minulých šetření) je taková, že pokud se žáci se šikanou na této škole setkali, pak docházelo spíše ke slovní

než fyzické šikaně a tato měla pouze krátkodobý charakter (byla poměrně rychle odhalena a brzy jí bylo zabráněno).

Co se týče některých negativních společenských jevů, které lze zařadit do skupiny závislostního chování (adiktologie), lze vycházet z domněnky, že díky prostředí, ve kterém žáci žijí, omezenému přístupu k látkám způsobujícím závislost, díky nulové toleranci k závislostnímu chování (porušení této zásady je podmíněno odebráním nadačního příspěvku a vyloučením ze školy) a programu primární prevence, na který je kladen velký důraz, by mělo docházet k negativním společenským jevům v nižším měřítku, než je celorepublikový průměr, popř. že se takový způsob chování bude významně omezovat na víkendy, kdy jsou žáci doma.

Další otázky v tomto šetření se týkají sexuality žáků. Byla snaha zjistit, jaké mají žáci sexuální zkušenosti, a výsledky byly srovnávány s celorepublikovým průměrem (resp. s výsledky studie, které použila společnost CeproS). Otázka tedy směřuje k sexuálním zkušenostem žáků, žáci se rovněž mohou vyjádřit k tomu, zda je škola v sexuálním chování nějakým způsobem omezuje. Bohužel nelze s jistotou předpokládat, jak sami žáci tuto otázku vnímají a jak pravdivě na ni odpoví.

Následující otázka se zabývá negativním působením sekt. Tento výzkum vychází z přesvědčení, že v současné době působení sekt v České republice není na výsluní tak, jak tomu bylo např. v porevolučním období (v té době byla také vysílána řada televizních pořadů, které varovaly před negativním působením nejrůznějších sekt). Ačkoliv nelze předpokládat, že by žáci měli nějaké významné zkušenosti s některou ze sekt působící na území České republiky, byla taková otázka – byť na okraj - do dotazníku zadána.

Jedním z dalších negativních společenských jevů, které by měly mít místo v programu minimální prevence, jsou projevy rasismu a xenofobie. Je možné předpokládat, že vzhledem k osvětě, která v dané škole probíhá na toto téma prakticky neustále, byť často nepřímou, není toto téma nijak zvláště ožehavé. Buďme v tomto ohledu specifitější – je pravděpodobné, že není mnoho českých škol, které by v pedagogickém sboru měly takové množství zahraničních učitelů, jako je tomu právě v této škole. Rovněž lze s jistotou tvrdit, že málokterá česká škola pořádá takové množství zahraničních výměnných programů než právě tato (jak už bylo uvedeno výše, zahraniční výměnné programy mají sloužit žákům nejen k osvojení si cílového cizího

jazyka, ale neméně důležité je setkání s odlišnou kulturou, pochopení jiných zvyků, tradic a vytváření respektu a tolerance ke kultuře a obyčejům jiných národností a na základě srovnání i k plnému uvědomění si a ocenění kultury vlastní). Předcházení projevům rasismu a xenofobního chování se věnuje také řada preventivních programů, ale své místo má toto téma např. i v předmětu základy společenských věd. Přesto byla otázka týkající se projevů rasismu a xenofobie zařazena do tohoto šetření. Co se týče výsledků odpovědí na tuto otázku, je možné, že se někteří žáci nějakým zprostředkovaným způsobem s projevy rasismu a xenofobie setkala, nicméně lze soudit, že naprostá většina z nich nebyla původcem tohoto jednání vůči jedincům jiných etnik.

Mezi negativní společenské jevy, kterým se věnují programy primární prevence, patří rovněž záškoláctví. Vzhledem k nastavení školského zařízení není záškoláctví jevem, kterým by zmiňovaná škola byla neúměrně zatížena (pokud jsou žáci přítomni přímo v areálu). Lze totiž vždy velmi snadno zjistit, kde se žáci v jakoukoliv denní či noční dobu nalézají. V případě, že žáci nejsou oproti předpokladu přítomni ve školním kampusu, musí vedoucí vychovatelé obdržet zprávu od rodičů (u mladších žáků), nebo od samotných žáků (u mladistvých nad 18 let). Informace o nepřítomnosti žáků je zapisována do jednotného školního systému, ve kterém lze snadno ověřit, zda daný žák / daná žákyně byla řádně omluvena. Pro vstup do areálu nebo naopak pro jeho opuštění všichni žáci používají vlastní průkazky, které jsou kontrolovány na vrátnici školy. Pokud se žáci účastní nějaké akce organizované školou, vždy jsou učitelé a vychovatelé informováni buď prostřednictvím jednotného školního diáře, nebo prostřednictvím e-mailu. Samozřejmě dochází k případům, kdy žáci častěji chybí – v takových případech (obzvláště pokud se jedná o opakované situace a problémové žáky) dochází ke spolupráci mezi třídním učitelem a pedagogicko-psychologickým oddělením při řešení vzniklé situace. Z výše zmíněných důvodů lze vyslovit domněnku, že monitorovat v tomto výzkumu záškoláctví není nezbytně nutné.

Nyní přejdeme k definici rizik, která mohou z výsledků dotazníkového šetření vyplynout. Vzhledem k tomu, že tato škola není právě typickým zařízením svého druhu, lze předpokládat, že výsledky dotazníkového šetření nebudou srovnatelné s případnými výsledky na jiných školách, popř. aplikovatelné na jiné instituce. Výsledky šetření budou tudíž použitelné především pro účely této instituce. (Na druhou stranu většina žáků – pokud se nejedná o žáky současné primy, sekundy a tercie, kteří na gymnázium

přišli ze základní školy, na niž víceleté gymnázium navazuje – má zkušenost z předchozích škol a žáci mají tedy do určité míry možnost srovnání; v dotazníkovém šetření byla snaha tuto možnost u některých podotázek také využít).

Není třeba se obávat toho, že by žáci k dotazníkům projevovali vysoký stupeň nedůvěry – za prvé proto, že jsou na podobná šetření pravidelně zvyklí, za druhé proto, že jim bude – na základě negativní zkušenosti se šetřením, které uvedla společnost Cepros – srozumitelně vysvětleno, proč a za jakým účelem bude dotazníkové šetření prováděno. Riziko, které v tomto ohledu lze předpokládat, se týká spíše zlehčování výzkumu. Je možné očekávat, že se toto dotazníkové šetření bude potýkat s obdobným problémem jako šetření pedagogicko-psychologického oddělení (viz zpráva z dotazníkového šetření výše). K obdobnému trendu bude pravděpodobně docházet opět spíše v nižších ročnících, především v terciích a kvartách.

Za nejproblémovější otázky, u kterých lze očekávat největší zkreslení dat, a tudíž budou mít nejmenší výpovědní hodnotu, je možné považovat dotazy týkající se sexuálních zkušeností a zkušeností s užíváním návykových látek. Buďto se může stát, že žáci budou chtít – ač je dotazník anonymní – záměrně své osobní zkušenosti posílit, nebo naopak nepřekonají neoprávněné obavy z možného prozrazení výsledků šetření a budou se snažit některé údaje, které by je mohly případně negativně ovlivnit, zamlčet. Bohužel je nutno dodat, že ani jednomu z výše jmenovaných případných jevů nelze spolehlivě zabránit.

5.3 Popis výzkumné metody

V této práci byl prováděn kvantitativní výzkum, který bylo možné považovat pro dané účely za nejvhodnější – bylo potřeba zobecnit výsledky šetření na větším počtu respondentů, kromě toho nebyl nutný podrobný vhled do situace a sociálních podmínek u jednotlivých žáků. Navíc kvantitativnímu výzkumu odpovídá deduktivní postup, při němž bylo možné nejprve teoreticky podpořit vyslovené hypotézy, a teprve potom je formou šetření buď potvrdit, nebo vyvrátit. Pro získání potřebných dat, které bylo třeba zkoumat a se kterými se mělo pracovat, byla použita metoda dotazníkového šetření, které je nejčastější metodou kvantitativního výzkumu. Důvodem této volby byla

jednoduchost zpracování a vyhodnocení a současně – na rozdíl od rozhovoru či pozorování – lze při dotazníkovém šetření zajistit potřebnou anonymitu žáků. Určitou nevýhodou, která byla zmíněna v předchozí podkapitole, je jisté riziko spojené s vyšší mírou případných nepravdivých odpovědí a tudíž možnost větší míry zkreslení informací získaných tímto způsobem šetření.

Ke zpracování základních okruhů dotazníku byly využity některé otázky a potažmo i výsledky šetření v rámci programu Přípravení pro život a současně otázky a výsledky školního šetření, přičemž byly zohledněny vlastní zadané cíle, které se do určité míry liší od jmenovaných studií. Nato byly stanoveny hypotézy, se kterými bylo třeba pracovat, a položeny výzkumné otázky, na něž bylo nutno hledat odpovědi. Poté byl navržen dotazník, jehož účelem bylo hypotézy a výzkumné otázky zodpovědět. V dotazníku byly z důvodu zajištění co nejpřesnějších odpovědí i za cenu velké variability použity především otevřené a polouzavřené otázky, ale u některých dotazů, resp. jejich dílčích částí byly využívány i uzavřené otázky. Pro dotazník nebyly vzhledem k jeho délce a povaze využity ani kontrolní, ani filtrační a ani trikové otázky.

Po návrhu dotazníku byl proveden předvýzkum. Obzvláště bylo třeba ověřit, že otázky jsou srozumitelné jak pro žáky primy, tak pro žáky oktávy a obě věkové skupiny na ně dokážou bez problémů odpovědět. Výzkumný vzorek byl vybírán napříč ročníky, z každé třídy byli vybráni dva žáci formou stratifikovaného proporčního výběru. Cílem bylo získat pro účely předvýzkumu z každé věkové kategorie vždy jednoho chlapce a jednu dívku (ač formulaci otázek, resp. jejich pochopení nebyla příslušnost k určitému typu pohlaví považována za zásadní, bylo možné předpokládat, že v některých odpovědích bude docházet k významnějším odlišnostem; tento typ výběru byl skutečně zvolen jen jakási pojistka.) Vzhledem k tomu, že ve třídách je maximálně dvacet žáků, bylo rozhodnuto, že výběr dvou žáků z každé třídy bude naprosto dostatečný jako vzorek reprezentativní.

Během vyplňování dotazníků žáky byly po celou dobu zaznamenávány průběžné poznámky týkající se dotazů směřovaných k nedostatečné jednoznačnosti otázek, aby pak bylo možné otázky upravit tak, aby byly co nejsrozumitelnější a nejpřímochařejší (ač lze předpokládat, že k doplňujícím otázkám ze strany žáků bude docházet i po revizi celého dotazníku a úpravě jednotlivých otázek; dle předchozích zkušeností totiž žáci často čtou nepozorně, a tudíž bez porozumění textu).

Nejčastější problém u položených otázek se týkal terminologie – mimoškolní / volnočasové aktivity, příp. aktivity organizované školou. Pro zjednodušení byl tedy využit „slovník“, na který jsou žáci zvyklí – bylo přistoupeno k použití výrazu „kroužky“, příp. pojem volný čas. V resumé této práce je však striktně dodržena terminologie, která byla používána v průběhu celé práce bez zřetele k žakovským verzím dotazníků.

Po získání vyplněných dotazníků předběžného šetření byla provedena revize dotazníku. Většina otázek byla zodpovězena bez větších problémů a tedy bez nutnosti jejich přeformulování (kromě již zmiňovaných nejasností v terminologii). Jen některé dotazy, na které žáci neodpověděli naprosto jednoznačně, nebo se odpověď dvou zcela odlišných věkových skupin v obsahu zásadnějším způsobem rozcházela, byly přeformulovány, aby zbytečně nedošlo ke zkreslení získaných informací. Poté byly dotazníky znovu rozdány žákům k vyplnění (opět bylo postupováno formou stratifikovaného proporčního výběru, přičemž tentokrát byli rovnou z každé třídy vyloučeni ti žáci, kteří už původní dotazník jednou vyplňovali; důvodem k tomuto kroku byla snaha získat pro předvýzkum žáky bez předchozí znalosti znění otázek, aby bylo možné snáze odhalit případné nejasnosti v jejich zadání). Jakmile se potvrdilo, že formulace otázek je tentokrát v pořádku, byly dotazníky rozdány do zkoumané skupiny, tedy všem žákům na škole. Nato byly výsledky zpracovány. Kategorie, které byly uváděny jen jednou, byly eliminovány a nepromítly se do celkového hodnocení.

5.4 Popis výzkumného vzorku

Jak už bylo uvedeno výše, pro předvýzkum byl formou stratifikovaného proporčního výběru vybrán pouze reprezentativní vzorek (vždy se jednalo o jednoho chlapce a jednu dívku) z každé třídy. Po přeformulování otázek byl stejným způsobem znovu z každé třídy vybrán jeden chlapec a jedna dívka (přičemž se nikdy nejednalo o žáky z předchozího výběru). Data byla pak sbírána z celé zkoumané skupiny, do níž byl zahrnut každý žák a žákyně školy, jež je předmětem tohoto šetření (pokud byli ve škole přítomni, zpětně dotazníky rozdávány nebyly).

Co se týče věkového rozmezí výzkumného vzorku, jednalo se o žáky primy až oktávy, tzn. děti a mladistvé ve věku přibližně od dvanácti do dvaceti let (v některých třídách dochází až k tříletému rozdílu mezi jednotlivými žáky – setkávají se tu žáci, kteří tzv. přeskočili ročník a současně žáci, jimž byl často z důvodu tělesného handicapu doporučen i dvouletý odklad; tento fakt je sice nevýhodou a musí se počítat s tím, že dojde k určitému zkreslení výsledků, nicméně bylo na závěr rozhodnuto uměle nerozdělovat žáky do skupin přesně dle příslušnosti k ročníku narození, nýbrž je ponechat v rámci homogenní skupiny jedné třídy).

Za nespornou výhodu u zvoleného výzkumného vzorku lze považovat fakt, že ve většině tříd je zastoupený poměrně vyrovnaný počet dívek i chlapců (ačkoliv toto tvrzení neplatí beze zbytku). U otázek, kde by se dal předpokládat výraznější rozdíl v odpovědích, tak bude možné data spolehlivěji srovnat.

Na druhé straně zásadní nevýhodou je, že u nižších a vyšších ročníků dochází k výrazné početní disproporci. Před třemi lety bylo rozhodnuto o rozšíření školy a o zavedení paralelních tříd, které budou ale otevírány postupně, tedy začne se od primy a každý rok dojde k nárůstu počtu žáků o jednu třídu (důvodem k tomuto kroku byl správný předpoklad, že po otevření základní školy, která je sice do určité míry samostatnou jednotkou v rámci celého organismu školy, bude většina žáků ZŠ, resp. jejich rodičů a zákonných zástupců usilovat o to, aby děti ze ZŠ mohly po jejím dokončení a po úspěšném absolvování přijímacích testů pokračovat v docházce na víceletém gymnáziu; I kdyby děti, které by byly přijaty ze ZŠ na gymnázium, byla polovina, přece by se výrazně snížil počet nabízených míst pro zájemce zvenčí a současně by se postupně dramaticky snížil počet žáků, kteří by byli ubytováni na kolejích, protože děti ze základní školy jsou ve většině případů z blízkého okolí, a tudíž by se staly denními žáky). V současné době jsou tedy na víceletém gymnáziu paralelní primy, sekundy a tercie, ostatní třídy jsou zatím vždy jen jediné.

Z výše uvedeného vyplývá, že při sběru dat by došlo ještě k dalšímu možnému zkreslení výsledků, a to především u žáků, kteří přišli na gymnázium ze jmenované základní školy a již se stali de facto všichni denními žáky, protože pocházejí z blízkého okolí (u veškerých vyšších ročníků počet denních žáků nepřesáhnul 3 jedince v jedné třídě, nejčastěji se jednalo o 1 – 2 žáky). Kromě toho, že žáci přicházející ze ZŠ nemají zkušenosti se vzděláním a volnočasovými aktivitami na jiné instituci (tato skutečnost

byla naznačena už výše), výběr jejich volnočasových aktivit bude pravděpodobně také trochu odlišný. Důvodem je fakt, že zatímco kolejni žáci mají účast na veškerých volnočasových aktivitách započtených v rámci celoročního školního a současně – jak už bylo rovněž zmíněno dříve – žáci primy až sexty mají povinnost vybírat si alespoň 3 volnočasové aktivity (žáci septimy a oktávy už nemají počet aktivit daný tak striktně, protože dle stávajících zkušeností je program International Baccalaureate velmi časově a akademicky náročný; navíc i v tomto programu pro jeho splnění je podmínkou věnovat se alespoň jedné volnočasové aktivitě mimo práci pro komunitu), denní žáci si platí každou lekci a každou volnočasovou aktivitu zvlášť. Záleželo by tedy i na finančních a časových možnostech rodiny, kolik volnočasových aktivit budou denní žáci navštěvovat (na rozdíl od boarding žáků, kteří si mohou teoreticky vybrat neomezený počet aktivit v jakémkoliv čase bez ohledu na cestování domů). Po zvážení všech pro a proti bylo přesto rozhodnuto denní žáky do výzkumu zahrnout, ale všichni respondenti byli v úvodu dotazníku požádáni, aby skutečnost, zda jsou žáky denními či kolejními, uvedli (ve výsledcích dotazníků pak toto kritérium v případě volnočasových aktivit bude zohledněno, u otázek týkajících se negativních společenských jevů tento fakt bude pominut, zvlášť z toho důvodu, že tendence k negativním společenským jevům mají spíše starší žáci, v našem případě se u denních žáků jedná o mladší žáky, tedy žáky primy až tercie).

5.5 Sběr empirických dat

Sběr empirických dat v obou částech předvýzkumu byl poměrně jednoduchý a časově nenáročný. Pro první část předvýzkumu byli dopředu ze seznamu žáků z každé třídy vylosováni ti, kteří měli být použiti pro šetření (příčemž bylo předem rozhodnuto, že pokud daný žák / daná žákyně nebude ve škole přítomen/a, bude použit vždy žák / žákyně, kteří po tomto žáku / žákyni bezprostředně v abecedě následují). Tito žáci byli svoláni, byl jim vysvětlen důvod schůzky a rozdány připravené dotazníky k vyplnění. Rovněž byla sledována časomíra, aby bylo možné do budoucna odhadnout, jak dlouho bude žákům trvat dotazníky vyplnit. Protože většina žáků byla s dotazníkem hotova zhruba do půl hodiny, jen někteří tento čas mírně přesáhli, bylo možné dojít k závěru, že

jedna vyučovací hodina o délce 45 minut bude pro budoucí účely dostačující. Po dokončení dotazníku byli žáci požádáni, aby informace o obsahu dotazníku nešířili dále (na což se bohužel lze spolehnout jen do určité míry).

S druhým předvýzkumem, který byl proveden o několik dní později, se postupovalo totožně jako s prvním, jen byli z původního seznamu žáků vyřazeni ti, kteří se už prvního předvýzkumu zúčastnili.

Při sběru empirických dat pro výzkum byla zvolena následující strategie. Cílem bylo dosáhnout co nejrychlejšího sběru dat, aby nedocházelo ke zbytečnému šíření kusých a mnohdy zkreslených informací ze strany žáků samotných. Byla tedy snaha o to mít veškeré dotazníky vyplněné během jednoho vyučovacího dne. Protože – jak už bylo uvedeno výše – bylo potřeba sběr dat provést u všech tříd od primy do oktávy, přičemž prima, sekunda a tercie mají navíc paralelní třídu a na každou třídu bylo třeba vyhradit si jednu vyučovací hodinu, muselo se vycházet z předpokladu, že bude zapotřebí 11 vyučovacích hodin. Protože sběr empirických dat v takovém rozsahu by během jednoho vyučovacího dne byl nerealistický, bylo rozhodnuto využít pomoci některého z kolegů a pro tyto účely byla oslovena členka pedagogicko-psychologického oddělení, která každoročně dotazníky za účelem školního šetření zpracovává. Dopředu byly této kolegyni přesně vysvětleny důvody sběru dat a současně byly společně podrobně prostudovány všechny otázky v dotazníku, aby ona sama byla schopna zodpovědět případné dotazy žáků, které by teoreticky v průběhu vyplňování mohly vyvstat.

Po přípravě všech potřebných materiálů bylo třeba dobře naplánovat den, kdy k dotazníkovému šetření dojde (protože je zmiňovaná škola velmi aktivní v organizování nejrůznějších akcí, bylo třeba dopředu zvolit den tak, aby se výzkum nepřekrýval s již naplánovanou akcí). Navíc bylo nutné předem uvážit, ve kterých hodinách bude testována která třída, protože žáci septimy a oktávy se v rámci programu International Baccalaureate setkávají kompletně pouze při hodinách českého jazyka (zbytek předmětů je volen individuálně na základě zájmů žáků, IB kurikula a každý předmět se navíc rozděluje minimálně na dvě úrovně obtížnosti). Třídám septimy a oktávy byl pak podřízen plán pro zbytek tříd.

Před rozdělením samotného dotazníku byly všem žákům srozumitelně vysvětleny důvody výzkumu a to, jak bude s výsledky výzkumu nakládáno. Několikrát bylo rovněž

zdůrazněno, že se jedná o informace anonymní a nikdo s žáků nebude se svými odpověďmi do budoucna konfrontován. Poté byly ještě pro jistotu společně pročteny veškeré otázky, které dotazník obsahoval, přičemž – jak se dalo předpokládat – docházelo k průběžným dotazům ze strany žáků (dotazy přišly na řadu i během samotného vyplňování dotazníku). Dotazníky byly rozdány i těm žákům, kteří se zúčastnili předvýzkumu, protože některé jejich odpovědi nebyly zcela relevantní a protože kvůli anonymitě šetření nebylo možné identifikovat ty žáky, kterým chybně doplněné dotazníky patřily.

Vždy byly sbírány informace od dvou tříd současně, nakonec zůstala jedna třída. Všechny dotazníky byly vyplněné během šesti vyučovacích hodin. Jakmile byly vybrány závěrečné dotazníky, začaly se zpracovávat informace.

5.6 Shrnující analýzy a trendy

Po vyhodnocení odpovědí u jednotlivých žáků bylo přistoupeno k vyhodnocení výsledků celé třídy a k zobecnění získaných údajů. Poté, co byla takto vyhodnocena každá jednotlivá třída, se přešlo k vyhodnocení výsledků všech věkových skupin, přičemž u některých otázek, resp. u jejich výstupů, byl věk žáků zohledněn (zejména se jednalo o otázky sexuální zkušenosti a zkušeností s užíváním návykových látek), u jiných byla odlišena příslušnost k pohlaví (k takovému odlišení bylo přistoupeno v případě, že se získané údaje od děvčat a chlapců významně rozcházejí).

Pro tuto práci nebyla v případě výsledného shrnutí použita stejná terminologie jako v případě žákovských dotazníků (viz podkapitola Popis výzkumné metody), nýbrž otázky byly přeformulovány tak, aby terminologie ve výsledném resumé odpovídala terminologii v celé této práci.

U některých otázek byly využity v poli pro odpovědi pro jednodušší zpracování i přehlednost tabulky (u takových otázek byly tyto tabulky ve výsledném resumé pro ilustraci ponechány).

Výsledné resumé:

1. Trávení volného času (aktivity organizované školou, popř. obcí) před příchodem na tuto školu:

Tabulka 1: Trávení volného času před příchodem na tuto školu

Počet aktivit	v průměru 1,5
Typ aktivity	sport, hudba, cizí jazyky

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Nejčastěji žáci odpovídali, že se před příchodem na školu, jež je předmětem tohoto šetření, věnovali 1 – 2 volnočasovým aktivitám, spíše výjimečně 3 a více aktivitám. Právě tak žáků, kteří se nevěnovali žádné aktivitě, bylo minimum. V průměru se tedy jednalo o zhruba 1,5 aktivity na žáka.

Z hlediska zaměření aktivit se nejčastěji jednalo o sport (nejčastěji o fotbal a taneční aktivity), na druhém a třetím místě (srovnatelně) to byla hudba (hra na hudební nástroj, nejčastěji byl zmiňován klavír) a cizí jazyky (nejpočetnější skupinu tvořila angličtina).

2. Trávení volného času (aktivity organizované školou) po příchodu na tuto školu:

Tabulka 2: Trávení volného času po příchodu na tuto školu

Počet aktivit	v průměru 3,7 (kolejní);
	v průměru 1,8 (denní)
Typ aktivity	sport, debatní liga, hudba, jazyky

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Nejčastěji kolejni žáci odpovídali, že se momentálně věnují v průměru 3,7 aktivitám, přičemž u nižších ročníků se jednalo v průměru o 3,9 aktivity (bylo

zmiňováno, že kolejní žáci si vybírají minimálně 3 aktivity, řada nejmladších žáků si volí i 4 a 5 aktivit, protože studium není ještě tak náročné, žáci mají nižší počet hodin, tudíž mají více volného času).

U denních žáků je situace podobná jako před nástupem do této školy, ačkoliv průměrné množství volnočasových aktivit, kterým se žáci věnují, je o něco vyšší. Lze předpokládat, že důvodem je fakt, že většina aktivit nabízených danou školou se odehrává ve školním areálu.

Mezi nejpopulárnější aktivity patří opět sport (žáci uváděli nejčastěji floorbal a kickbox), poté debatní liga (ta je v této škole velmi populární a žáci pravidelně dosahují výborných výsledků v národních i mezinárodních soutěžích) a v těsném závěsu byla zmiňována hudba (nejčastěji se jednalo o hru na klavír, o sborový a sólový zpěv), na další příčce v popularitě se umístily cizí jazyky (momentálně jsou v nabídce – kromě vyučovaných jazyků, tzn. angličtiny, němčiny, španělštiny a francouzštiny - čínština, ruština, japonština, arabština).

3. Trávení volného času (aktivity organizované školou) po příchodu na tuto školu považují za ...

Tabulka 3: Trávení volného času po příchodu na tuto školu považují za...

Trávení volného času	ANO / NE
Pestřejší	
Mám možnost vyzkoušet si nové zajímavé aktivity	
Nepocit'uji změnu	
Výběr mých aktivit se zúžil	
Jiná odpověď – jaká?	

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Nejčastěji kolejní žáci uváděli, že momentálně považují nabídku volnočasových aktivit na této škole (oproti předchozímu stavu) za jednoznačně pestřejší, dále oceňují, že mají možnost si vyzkoušet nové zajímavé aktivity. Zhruba jeden až dva žáci v každé třídě uvedli, že nepocit'ují výraznější změnu a pouze zanedbatelné procento žáků

napsalo, že by se jejich výběr aktivit zúžil. (Někteří žáci se před příchodem na tuto školu věnovali nějaké aktivitě na závodní úrovni a z důvodu nástupu na zmíněnou školu od této aktivity museli z důvodu nedostatku času upustit.) Co se týče kategorie „jiná odpověď“, tato kolonka zůstala téměř bez využití.

Naproti tomu u denních žáků byla situace poněkud odlišná. Většina z nich opět ocenila pestřejší nabídku a možnost vyzkoušet si nové zajímavé aktivity, nicméně vyšší procento žáků odpovědělo, že nepocítuje žádnou změnu. Kolonky „výběr mých aktivit se zúžil“ a „jiná odpověď – jaká?“ zůstaly téměř bez odezvy.

4. Považujete trávení svého volného času prostřednictvím organizovaných volnočasových aktivit za obohacující? Jak?

Tabulka 4: Považujete trávení volného času za obohacující?

Považuji trávení svého volného času za obohacující?	ANO / NE
Zlepšil/a jsem se ve vybrané aktivitě	ANO / NE
Naučil/a jsem se novým dovednostem	ANO / NE
Setkávám se s kamarády	ANO / NE
Lépe jsem poznal/a své spolužáky	ANO / NE
Mám spoustu nových zážitků	ANO / NE
Našel / našla jsem si nového koníčka	ANO / NE
Jiná odpověď	

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Naprostá většina žáků uvedla, že považuje trávení svého volného času prostřednictvím organizovaných volnočasových aktivit za obohacující. Jen zanedbatelné procento žáků (jednalo se o 7 žáků z celé školy) na tuto otázku odpovědělo záporně.

Právě tak vysoké procento žáků uvedlo, že se zlepšilo ve vybrané aktivitě a naučilo se novým dovednostem. Nadpoloviční většina žáků uvedla, že oceňují setkávání s kamarády (v tomto ohledu je nutno uvést, že některé aktivity, jako třeba sólový zpěv nebo hra na hudební nástroje je záležitost čistě individuální, tudíž dotazovaní žáci tuto kategorii nezaškrtili) a že jim volnočasové aktivity poskytují spoustu nových zážitků.

Zhruba polovina žáků uvedla, že si váží možnosti lépe poznat své spolužáky. Zhruba třetina žáků napsala, že si našla nového koníčka. Kolonka jiná odpověď se nasetkala s valným ohlasem.

5. Jaká aktivita v oblasti trávení volného času na této škole chybí?

Pokud vůbec žáci uvedli, že jim nějaká aktivita na zmiňované škole chybí (takových žáků bylo minimum), byly to aktivity jako např. lední hokej nebo golf, které se objevily v odpovědích několikrát. Většině žáků tedy nechybí aktivity, o které by měli zájem. Lze předpokládat, že důvod je ten, že jsou každoročně volnočasové aktivity doplňovány o nové možnosti podle zájmů žáků (pokud se totiž najde minimálně šest žáků, kteří o nějakou aktivitu projeví zájem, je snaha o to, aby taková aktivita byla v novém školním roce pro žáky „otevřena“ – bohužel v případě ledního hokeje a golfu jsou tyto požadavky nerealistické z hlediska specifického sportoviště).

6. Jak trávím svůj volný čas mimo aktivity organizované školou? Uveďte 3 nejčastější aktivity.

Tabulka 5: Tři nejčastější aktivity ve volném čase

Aktivita 1	četba, sport
Aktivita 2	setkávání s kamarády, povídání si s kamarády
Aktivita 3	PC, televize, poslech rádia

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Nejvíce žáků na tuto otázku odpovědělo, že ve svém volném čase se věnuje četbě a srovnatelný počet uvedl, že se věnuje dalšímu sportu (popř. žáci uvedli obě aktivity na totožné místo). Další příčku obsadilo setkávání / povídání si s kamarády a třetí místo obsadila pasivní zábava, tedy práce / hra na PC, sledování televize, příp. poslech rádia.

7. Podílel/a jsem se před příchodem na tuto školu na dobrovolnické službě? Jak často?

Zhruba deset procent žáků uvedlo, že před příchodem na školu, jež je předmětem tohoto šetření, se podílelo na nějaké formě dobrovolnické služby. Jednalo se spíše o jednorázové akce, nikdo ze žáků nevedl, že by se pravidelně věnoval práci pro komunitu.

8. Podílím se po příchodu na tuto školu na dobrovolnické službě? Jak často?

Zhruba osmdesát procent žáků uvedlo, že se podíleli nebo pravidelně podílí na nějaké formě dobrovolnické služby. Lze předpokládat, že zbývající procenta případů se týkají nejmladších žáků, kteří ještě neměli možnost si community service vyzkoušet. Nejčastěji žáci odpovídali, že se práci pro komunitu věnují několikrát za rok. Asi čtvrtina žáků uvedla, že se community service věnují pravidelně, zhruba jednou za měsíc.

9. Setkali jste se někdy ve škole se šikanou? Týkala se vás přímo? Jak jste se zachovali?

Zhruba 40% žáků uvedlo, že se s šikanou na škole setkala. Žáci shodně uváděli, že se jednalo především o slovní šikanu charakterizovatelnou pronášením posměšků a nadávek. Zároveň dodávali, že se vůči tomuto chování jednoznačně vymezili, ačkoliv z odpovědí nebylo vždy zcela zřejmé, jak takový přístup vypadal. Ani jeden žák však nevedl, že by se situace šikany týkala přímo jeho.

Zbytek žáků uvedl, že se na dané škole s šikanou nikdy nesetkali, ale někteří uvedli, že ji zažili na předešlých školách.

10. Porušili jste někdy pravidla školy v užívání návykových látek (alkohol, cigarety, drogy, ...)? Bud'te konkrétní.

V užívání návykových látek a porušování pravidel je jasná korelace mezi mírou porušování pravidel a zvyšujícím se věkem žáků. Zatímco v primě, sekundě, tercii a kvartě se jedná o zřídka se vyskytující jev, v septimě již můžeme hovořit o většině žáků. Ve většině případů se jedná o požití alkoholu či tabáku, případně kombinaci obojího. Rozložení mezi děvčaty a chlapci je shodné.

Jinak je tomu v případě užití marihuany či jiné drogy, kde počet žáků, kteří mají nějakou zkušenost s těmito drogami, je malý. Ve většině případů se jedná o chlapce.

Společnost Cepros ve svém výzkumu v tomto ohledu uvádí, že obecně žáci odpovídali, že u nich došlo k poklesu konzumace návykových látek. Z osobních zkušeností a častých rozhovorů s žáky bylo možné vysledovat rovněž tyto trendy. Protože se na dané škole dají (díky častým a pravidelným vycházkám mimo areál školy) snadno odhalit silní kuřáci, vzhledem k blíže sledované situaci na jiných školách, lze dojít k názoru, že například právě kouření je poměrně úspěšně na dané škole omezováno. Co se týče kupříkladu alkoholu i sami žáci mnohdy přiznávají, že rozhodně mají během týdne, kdy jsou přítomni ve školním areálu (ač mají samozřejmě umožněny vycházky), omezenější přístup k této návykové látce než třeba doma o víkendech nebo o prázdninách a že tudíž podle jejich názoru konzumují alkohol v omezenější míře než jejich kamarádi mimo školu. Řada žáků navíc uvedla, že díky školním povinnostem a řadě aktivit nemá na „takové věci čas, ani myšlenky“.

11. Jaké máte sexuální zkušenosti?

Tabulka 6: Sexuální zkušenosti

Moje sexuální zkušenosti	ANO / NE
Platonické zamilování	
Namlouvání, pusa	
Hlazení, líbání	

Mazlení	
Pohlavní styk	

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Stejně jako v předchozí otázce je i zde shodný trend - s přibývajícím věkem přibývá i sexuálních zkušeností. Zajímavé je, že odpovědi jsou rovnoměrně rozloženy mezi chlapce a děvčata, což neodpovídá všeobecné představě, že děvčata jsou v sexuálním životě napřed před chlapci. Nabízí se zde hypotéza, že žáci v kolejni škole navazují často vztahy uvnitř školy, tudíž i stejně rychle nabývají sexuálních zkušeností. Porovnáme-li výsledky dané školy s obecnými trendy ve společnosti, lze říci, že je mezi žáky patrný obdobný trend jako mezi jejich vrstevníky mimo školu. V oblasti sexuálních zkušeností tedy nedochází k výrazným rozdílům oproti mladistvým stejného věku. Navíc žáci mnohdy dodávají, že právě kolejni škola je spíše v navazování vztahů omezuje.

12. Jaké máte zkušenosti se sektami?

Téměř všichni žáci uvedli, že nemají osobní zkušenost s žádnou sektou. Zhruba čtvrtina žáků ale rovněž napsala, že se setkali s někým, kdo jim materiály o nějaké sektě nabízel.

13. Setkali jste se někdy s projevy rasismu? Pokud ano, jak jste takovou situaci vnímali?

Asi čtvrtina žáků uvedla, že se setkala s určitou formou projevů rasismu, ačkoliv se tyto projevy netýkaly jejich osoby. Všichni žáci v druhé části otázky shodně uvedli, že jim takové počínání bylo nepříjemné, ale že nevěděli, jak se v takové situaci mají zachovat. Jen řádově několik žáků uvedlo, že se jich projevy rasismu týkaly přímo a že se těmito projevy snažili postavit. (Lze předpokládat, že se jednalo o romské, vietnamské, černošské žáky, kteří danou školu navštěvují.)

5.7 Verifikace hypotéz

Nyní přistupme k vyhodnocení předpokládaných hypotéz. Dle původního předpokladu naprostá většina žáků hodnotí množství a kvalitu volnočasových aktivit nabízených školou, která je předmětem šetření, velmi kladně. Je naprosto patrné, že žáci považují nabízené aktivity za obohacující, řada žáků si našla nové koníčky a značně si dle vlastních poznatků rozšířila díky nabídce volnočasových aktivit své obzory. Žáci si také cení možnosti setkávat se s kamarády a navazovat nová přátelství. Rovněž se potvrdil předpoklad, že u žáků dojde k nárůstu počtu aktivit, a to o 2,2 aktivity u kolejních žáků a o 0,3 aktivity u denních žáků. Samozřejmě lze argumentovat tím, že do jisté míry hraje roli i určitá nutnost vybírat si více volnočasových aktivit u kolejních žáků, což je zakotvené pravidlo v kolejním řádu. Přesto je zde patrná tendence volit si o něco více aktivit než před příchodem na školu, která je předmětem šetření. Naprosto evidentní je nárůst v účasti na aktivitách, které mají rozvíjet komunitní život, tzv. community service. Ačkoliv je i tato forma aktivity de facto povinná, řada žáků se jí věnuje více než nad rámec běžných povinností. Zároveň lze dojít k přesvědčení, že řada žáků tráví svůj volný čas neorganizovaný školou poměrně aktivně – věnují se studiu, sportu a setkávání s přáteli. Dalo se předpokládat, že PC a televize se objeví na horních příčkách, nicméně se nepotvrdilo, že by tento typ aktivity jasně dominoval všem ostatním.

V oblasti šikany došlo ve výsledcích šetření na původní předpoklad, a to že se šikanou není na škole, která je předmětem zájmu, zásadní problém. Sami žáci potvrdili, že se šikanou – pokud se s ní vůbec setkali – mají minimální zkušenosti, a pokud k takové zkušenosti přece jen došlo, byla velmi brzy zjednaná náprava. Řada žáků však rovněž uvádí, že mají zkušenosti se šikanou z předchozí školy / předchozích škol. V odpovědi na otázku, jak se žáci v dané situaci chovali, lze rozhodně najít prostor pro další práci s žáky, aby oni sami si byli vědomi toho, jakým způsobem při projevech šikany jednat a nabyli tak sebevědomí, jak se v dané situaci zachovat. Tento podnět bude vznesen při poskytování zpětné vazby pedagogicko-psychologickému oddělení na dané škole.

Co se týče požívání návykových látek, dle původního předpokladu bylo zjištěno, že množství žáků (zvláště starších) má zkušenosti s požitím alkoholu, tabáku, atd.

Přesto je počet těch, kteří by těmto látkám holdovali pravidelně, o něco menší, než je celorepublikový průměr. Právě tak se zdá, že je nižší počet žáků, kteří mají zkušenosti s drogami, i tzv. lehkými. Zajímavé je, že řada žáků byla schopná posunout úvahu nad požíváním návykových látek i do společnosti svých vrstevníků a sama si uvědomit rozdíl mezi svým přístupem a obecným trendem. Tento jev lze určitě připsat i účinnosti boje se závislostním chováním úspěšnému vedení primárního preventivního programu.

V dotazech na sexuální chování žáků bylo zjištěno, že v podstatě není rozdílu v navazování vztahů mezi žáky v kolejni škole a mezi žáky v běžných školách. Jediným steskem některých – zvláště starších žáků – je nabytí dojmu, že kolejni škola je v navazování partnerských vztahů do určité míry omezuje (výběr partnera, volný čas trávený mimo školu, resp. jeho nedostatek, nutnost cestovat atd.). V určitém ohledu lze jejich výtky považovat za opodstatněné.

Další dotaz, který směřoval na zkušenosti se sektami, poukazuje na předpoklad, že pro současné žáky (pokud v tomto ohledu lze považovat žáky školy, která byla předmětem šetření, za reprezentativní vzorek), není příslušnost k sektám nijak lákavou vidinou.

Poslední otázka dotazníkového šetření se týkala rasismu a xenofobie a jejich projevů. Řada žáků se s určitým projevem rasismu setkala, ale jen malého procenta z nich se tyto projevy týkaly přímo. Protože žáci obecně uvedli, že jim projevy rasismu, popř. xenofobie byly nepříjemné, lze usuzovat, že oni sami nebyli původci takového jednání. Nicméně je třeba se zamyslet nad tím, že žáci většinou nevěděli, jak se v takových situacích zachovat, jak se vůči těmto negativním společenským jevům vymezit. To lze rozhodně považovat za další možnost, jak s dětmi a mladistvými dále pracovat a jak posílit jejich sebevědomí v jejich vlastní postoje a názory. Podnět k další práci v tomto ohledu bude předán pedagogicko-psychologickému oddělení.

ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce je vliv volnočasových aktivit na boarding school při realizaci minimálního preventivního programu. Hlavním motivačním faktorem ke zpracování tohoto tématu byla má vlastní náplň práce a snaha o zjištění, zda a případně jakým způsobem ovlivňují volnočasové aktivity trávení volného času u dětí a mladistvých na naší škole. Dalším důležitým momentem byla snaha zjistit, zda minimální preventivní program a aktivní trávení volného času do určité míry ovlivňují přístup k negativním společenským jevům, jako je šikana, projevy rasismu a xenofobie, užívání návykových látek atd.

Troufám si říci, že jsem své práci dal dostatečný teoretický základ, který se do jisté míry odvíjel i od dostupné literatury. Snažil jsem se využít odbornou literaturu týkající se některých momentů vývojové psychologie, dále pak literaturu věnovanou pedagogickému ovlivňování volného času. Takového typu literatury je bohužel na našem trhu ještě stále nedostatek, což je dozajista dáno i tím, že pedagogika volného času je poměrně nově se vyvíjející vědní obor, který ještě nemá solidní základ (to lze doložit např. na nejednotné terminologii). Dále jsem pro podporu své práce využil zdroje týkající se základů sociologie a psychologie (zvláště s důrazem na psychologii pro vychovatele, resp. na výchovnou složku). Pro teoretickou i praktickou část práce jsem využíval aktuálních internetových zdrojů, jež se týkaly popisovaných extra-kurikulárních aktivit, programu primární prevence, programů IB, CAS, DofE atd. V mnohých případech jsem ve své práci využíval vlastních poznatků ze své profese, které byly podloženy i zkušenostmi a řadou rozhovorů s mými zkušenějšími kolegy, kteří stáli u zrodu školy, kde působím. Rovněž jsem se snažil využít některých dostupných zahraničních zdrojů, které se týkají systému škol kolejniho typu, ovšem v takových případech šlo většinou pouze o doplnění některých informací, poněvadž naše škola je velmi specifická a nelze ji přímo srovnávat se zahraničními boarding školami, byť právě ty stály jako její vzor.

Co se týče praktického výzkumu, jsem přesvědčen o tom, že pro svůj záměr jsem vybral vhodný typ šetření, využil jsem ke srovnání výsledků dotazníkových šetření z předchozích let tak, aby mé vlastní výsledky měly vyšší výpovědní hodnotu a nebyly příliš vytržené z kontextu. Pro tyto účely jsem rovněž využil další podpůrné zdroje, a to

výstupní zprávy společnosti Cepros i dostupné materiály pedagogicko-psychologického oddělení na naší škole.

Během praktického výzkumu jsem nenarazil na zásadní problém, který bych nebyl schopen překonat. Sestavení dotazníků za účelem zjištění specifických informací, formulace otázek a jejich následné přeformulování na základě vyhodnoceného předvýzkumu proběhlo bez větších problémů. Stanovení výzkumného vzorku, sběr a vyhodnocení empirických dat bylo provedeno systematicky, veškeré výsledky a jejich zobecnění byly důsledně zpracovány v rámci takto pojaté práce.

V dotazníkovém šetření byl tedy potvrzen původní předpoklad, a to že volnočasové aktivity významným způsobem ovlivňují způsob trávení volného času u dětí a mladistvých a rovněž se zdá, že ovlivňují i jejich preference ke způsobu trávení jejich osobního volna. Z odpovědí žáků je navíc více než zřejmé, že volnočasové aktivity významným způsobem formují jejich osobnost i jejich přístup ke spolužákům a širší komunitě obecně. Podle řady odpovědí je navíc patrné, že účast na volnočasových aktivitách pomáhá předcházet negativním společenským jevům nebo alespoň významně snižuje jejich výskyt. Všechny tyto okolnosti jsou ovšem do jisté míry ovlivněny i výběrem výzkumného vzorku a současně prostředím, které se stalo předmětem tohoto šetření. Přesto věřím, že dotazníkové šetření splnilo svůj požadovaný účel, to znamená, že přineslo odpovědi na stanovené hypotézy a že navíc přineslo i námět k další práci s dětmi a mladistvými.

Uvědomuji si rovněž, že můj výzkum je velmi úzce zaměřen a jeho výsledky jsou použitelné především pro účely školy, kde působím. Aby výsledky šetření obsažené v této práci měly obecnější výpovědní hodnotu, musely by být srovnány s výsledky šetření na více školách kolejniho typu, ve větším měřítku, což je ovšem v České republice záměr neproveditelný, protože naše škola je jediným zařízením daného typu. Navíc při srovnávání více škol kolejniho typu by bylo nutné důsledně srovnat i jejich kurikulum, aby výsledky šetření bylo možné vůbec hodnověrně srovnávat a údaje následně zpracovat.

Navíc si uvědomuji, že pro takto pojatý výzkum by bylo rovněž ideální srovnat údaje na kolejních školách s údaji na typických českých školách (k tomu by bylo třeba zohlednit umístění škol podle regionů, protože i takový údaj bude mít dozajista odlišné

výpovědní hodnoty), avšak takový výzkum by výrazně svým rozměrem a zpracováním přesahoval zadání a rozsah bakalářské práce.

Ačkoliv tedy výsledky šetření, které jsem provedl, mají velmi specifický charakter, vyhodnocení dotazníků je pro mě cenným materiálem k tomu, abych mohl zlepšovat život na kolejích školy, kde pracuji. Jak už bylo poznamenáno i v této práci, věřím, že některé výpovědi žáků (obzvlášť týkající se projevů šikany, rasismu a xenofobie) jsou i užitečným materiálem pro školní pedagogicko-psychologické oddělení, které je dozajista využije ke své další činnosti a osvětě.

Na závěr bych rád dodal, že tato práce mi na základě studia mnohých podpůrných materiálů umožnila mnohem lepší vhled do dané problematiky – do psychologie, sociologie, výzkumných metod atd. Rovněž jsem vzhledem k takto pojatému výzkumu musel řešit řadu dílčích problémů a detailů, které jsem si předem nedovedl přesně představit. Díky tomu jsem si lépe uvědomil specifika takového výzkumu. Rovněž jsem si jist, že jsem si utřídil řadu myšlenek týkajících se mé práce a jejích výstupů, což dozajista povede k pozitivnímu posunu v mé profesi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, S. *Školní kázeň, metody a strategie*. 1. vydání, Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-80-3.

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Pedagogická psychologie pro vychovatele*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. 2006. ISBN 80-7290-243-1

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sociální psychologie*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. 2003. ISBN 80-7290-118-4

HÁJEK, B., HOFBAUER, B. A PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. 2003. ISBN 80-7290-125-7.

MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. 1. vydání, Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 5. vydání, Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0519-7.

ŘÍČAN, P. *Psychologie: Příručka pro studenty*. 2. vydání, Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-406-9.

SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R. A KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.

Seznam použitých internetových zdrojů (včetně zahraničních internetových zdrojů)

CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. *Pražské centrum primární prevence: Minimální preventivní program*. [online]. [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/>

CEPROS. *Poslání a historie*. [online]. © 2007 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://cepros.cz/>

INTERNATIONAL BACCALAUREATE. *Creativity, Activity, Service*. [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.ibo.org/>

KOL. AUTORŮ. *Boarding schools: National Minimum Standards*. [online]. © 2002 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130107105354/http://dh.gov.uk/prod_consum_dh/groups/dh_digitalassets/@dh/@en/documents/digitalasset/dh_4034314.pdf

LINDEN, INTERNATIONAL RECRUITMENT TOURS. *What is a Boarding School*. [online]. © 2015 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.boardingschooltours.com/>

MIOVSKÝ, M. A KOL. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. [online]. 2011-2015. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze ve vydavatelství TOGGA, 2012. [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/>. ISBN 978-80-87258-74-3.

MIOVSKÝ, M. A KOL. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. [online]. 2011-2015. Praha: Sdružení SCAN, Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství TOGGA, 2010. [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/>. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, M. A KOL. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. [online]. 2011-2015. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze ve vydavatelství TOGGA, 2012. [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/> . ISBN 978-80-87258-89-7.

THE DUKE OF EDINBURGH'S INTERNATIONAL AWARD, CZECH REPUBLIC. *O programu DofE*. [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.dofe.cz/>

Ostatní zdroje

KURINCOVÁ, T. *Program primární prevence*. Babice. Ročníky 2008 – 2014.

STAROSTOVÁ, O. *Výstupní zpráva z analýzy dat v rámci programu Přípravení pro život*. 1. vydání, Praha: Cepros. 2005.

STAROSTOVÁ, O. *Výstupní zpráva z analýzy dat v rámci programu Přípravení pro život*. 1. vydání, Praha: Cepros. 2006.

STAROSTOVÁ, O. *Výstupní zpráva z analýzy dat v rámci programu Přípravení pro život*. 1. vydání, Praha: Cepros. 2007.

SEZNAM ZKRATEK

CAS – Creativity, Action, Service

Cepros - Centrum výzkumu protidrogových služeb a veřejného zdraví

DofE – The Duke of Edinburgh’s International Award, Mezinárodní cena vévody z
Edinburghu

IB – International Baccalaureate

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavel Chára

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vliv volnočasových aktivit na boarding school při realizaci minimálního preventivního programu

Rok: 2015

Počet stran textu: 50

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Počet různorodých pramenů: 3

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Petelíková